

МОГУЋЕ СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА СРБИЈЕ

SERBIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS
DEPARTMENT OF SOCIAL SCIENCES

ECONOMIC SCIENCES COLLECTION
Book XIII

POSSIBLE DEVELOPMENT STRATEGIES OF SERBIA

Accepted for publication at the 3rd Session of the Department of Social Sciences
of the Serbian Academy of Sciences and Arts, held on April 1st, 2014,
after being reviewed by
Corresponding Member Časlav Očić, University Professor Vera Dondur,
University Professor Miodrag Popović, and University Professor Milovan Mitrović

Editor
ČASLAV OCIC
Corresponding Member

BELGRADE
2014

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
ОДЕЉЕЊЕ ДРУШТВЕНИХ НАУКА

ЕКОНОМСКИ ЗБОРНИК
Књига XIII

МОГУЋЕ СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА СРБИЈЕ

Примљено на III скупу Одељења друштвених наука
Српске академије наука и уметности 1. априла 2014. године
на основу реферата
дописног члана Часлава Оцића, проф. универзитета Вере Дондур,
проф. универзитета Миодрага Поповића и проф. универзитета Милована
Митровића

Уредник
ЧАСЛАВ ОЦИЋ
дописни члан САНУ

БЕОГРАД
2014

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
ОДЕЉЕЊЕ ДРУШТВЕНИХ НАУКА
Одбор за економске науке

SERBIAN ACADEMY OF ARTS AND SCIENCES
SOCIAL SCIENCES DEPARTMENT
Economic Sciences Committee

**МОГУЋЕ POSSIBLE
СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА DEVELOPMENT STRATEGIES
СРБИЈЕ OF SERBIA**

Припрема Layout
Градимиr КНЕЖЕВИЋ Gradimir KNEŽEVIĆ

Штампа Printed by
Гринфилд Greenfield

Тираж Circulation
400 400

© ©
САНУ, Београд, Србија SASA, Belgrade, Serbia

У СПОМЕН
НА МИСАО И ДЕЛО
КОСТЕ СТОЈАНОВИЋА
(1867–1921)

САДРЖАЈ CONTENTS

РЕЧ УРЕДНИКА	1	EDITOR'S NOTE
ПОЗДРАВИ		GREETINGS
Академик Владимир Бумбаширевић	3	Academician Vladimir Bumbaširević
Академик Димитрије Стефановић	5	Academician Dimitrije Stefanović
Миодраг Поповић	7	Miodrag Popović
СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА: ЗАМИСЛИ И ОСТВАРЕЊА Часлав Оцић	9	STRATEGIES OF DEVELOPMENT: IDEAS AND ACCOMPLISHMENTS Časlav Ocić
СИСТЕМСКА СКИЦА УТВРЂИВАЊА ПРОСТОРА ПОЖЕЉНИХ А МОГУЋИХ СТРАТЕГИЈА РАЗВОЈА СРБИЈЕ Властимир Матејић	97	A SYSTEMS APPROACH TO THE IDENTIFICATION OF THE SPACE OF DESIRABLE AND FEASIBLE STRATEGIES FOR THE DEVELOPMENT OF SERBIA Vlastimir Matejić
ТРИ ПРИСТУПА НАУЦИ Зоран Поповић	113	THREE APPROACHES TO SCIENCE Zoran Popović
НАУКА – ГЕНЕРАТОР ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА Радивоје Митровић	117	SCIENCE – GENERATOR OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT Radivoje Mitrović
МОГУ ЛИ СТРАТЕГИЈЕ ДА ПОМОГНУ РАЗВОЈУ СРПСКОГ ДРУШТВА? Бранислав Р. Симоновић	147	CAN STRATEGIES HELP DEVELOP SERBIAN SOCIETY? Branislav R. Simonović
ОБРАЗОВАЊЕ И РАЗВОЈНИ ПРОБЛЕМИ СРБИЈЕ Иван Ивић	131	EDUCATION AND SERBIA'S DEVELOPMENT PROBLEMS Ivan Ivić
ИНФОРМАЦИОНЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ И ОБРАЗОВАЊЕ У СРБИЈИ ДО 2020. Божидар Раденковић	161	INFORMATION TECHNOLOGIES AND EDUCATION IN SERBIA UP TO 2020 Božidar Radenković

ЧЕТВРТИ ТАЛАС ИНДУСТРИЈАЛИЗАЦИЈЕ: ТЕХНОЛОШКА ДИМЕНЗИЈА И БУДУЋНОСТ КОЈУ НЕ МОЖЕМО ДА ЗАНЕМАРИМО Петар Б. Петровић	179	THE FOURTH WAVE OF INDUSTRIALIZATION: TECHNOLOGICAL DIMENSION AND THE FUTURE WE CANNOT IGNORE Petar B. Petrović
ПРИЛОГ ИЗРАДИ СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА СЕЛА И ПОЉОПРИВРЕДЕ СРБИЈЕ Драган Шкорић и Данило Томић	213	A CONTRIBUTION TO THE CREATION OF A SERBIAN RURAL AND AGRICULTURAL DEVELOPMENT STRATEGY Dragan Škorić and Danilo Tomić
ОГРАНИЧЕЊА И УСЛОВИ ЗА ЗАУСТАВЉАЊЕ ПРИВРЕДНОГ И ДРУШТВЕНОГ СУНОВРАТА СРБИЈЕ Млађен Ковачевић	225	LIMITATIONS AND PRECONDITIONS FOR STOPPING SERBIA'S ECONOMIC AND SOCIAL COLLAPSE Mladjen Kovačević
СОЦИОЛОШКЕ ПРЕТПОСТАВКЕ СТРАТЕГИЈЕ ДРУШТВЕНОГ РАЗВОЈА СРБИЈЕ Милован М. Митровић	245	SOCIOLOGICAL PREMISES FOR A STRATEGY OF SOCIAL DEVELOPMENT IN SERBIA Milovan M. Mitrović
МОЖЕ ЛИ СЕ ЗАУСТАВИТИ СМАЊЕЊЕ И СТАРЕЊЕ РАДНЕ СНАГЕ У СРБИЈИ? Владимир Никитовић	261	CAN THE DECLINE AND AGEING OF THE LABOUR FORCE IN SERBIA BE STOPPED? Vladimir Nikitović
КА ФОРМУЛИСАЊУ СТРАТЕГИЈЕ ПРИВЛАЧЕЊА СТРАНИХ ИНВЕСТИЦИЈА Ђорђе Попов	273	TOWARDS THE FORMULATION OF A STRATEGY FOR ATTRACTING FOREIGN INVESTMENT Djordje Popov
ИНДУСТРИЈА СРБИЈЕ (1990–2013) Милан С. Шојић	287	MANUFACTURING IN SERBIA (1990–2013) Milan S. Šojić
ИНДУСТРИЈАЛИЗАЦИЈА – МИТ ИЛИ СТВАРНОСТ? Љубодраг Савић	297	INDUSTRIALIZATION – MYTH OR REALITY? Ljubodrag Savić
ИЗГРАДЊА ВОДОПРИВРЕДНЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ ЈЕ НАЈВАЖНИЈИ И КОНТИНУИРАНИ ДРЖАВНИ РАЗВОЈНИ ПРОЈЕКТ Бранислав Ђорђевић	309	CONSTRUCTION OF THE WATER INFRASTRUCTURE: THE MOST IMPORTANT AND CONTINUOUS STATE DEVELOPMENT PROJECT Branislav Djordjević

УТИЦАЈ ИНТЕРНЕТА НА ГЕОПОЛИТИКУ И ДИПЛОМАТИЈУ Јован Курбалија	323	INTERNET'S INFLUENCE ON GEOPOLITICS AND DIPLOMACY Jovan Kurbalija
СУЗБИЈАЊЕ КРИМИНАЛИТЕТА У ПРИВРЕДИ – ПРЕТПОСТАВКА ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА Ђорђе Игњатовић	347	SUPPRESSION OF ECONOMIC CRIME: A PRECONDITION FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT Djordje Ignjatović
МОГУ ЛИ ДОЗНАКЕ ПОСТАТИ ИЗВОР АКУМУЛАЦИЈЕ? Рајко М. Буквић	357	CAN REMITTANCES BECOME A SOURCE OF ACCUMULATION? Rajko Bukvić
СТРАТЕГИЈА КУЛТУРНЕ ПОЛИТИКЕ Триво Инђић	367	NATIONAL STRATEGY FOR CULTURAL POLICY Trivo Indjić
ОСНОВНИ ЕЛЕМЕНТИ СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА СРПСКЕ КУЛТУРЕ Зоран Аврамовић	377	THE BASIC ELEMENTS OF A DEVELOPMENT STRATEGY FOR SERBIAN CULTURE Zoran Avramović
СТРАТЕГИЈА КРЕАТИВИЗАЦИЈЕ КАО МОГУЋИ НАЧИН РЕВИТАЛИЗАЦИЈЕ, ОПОРАВКА И РАЗВОЈА СРБИЈЕ Гојко Рикаловић и Дејан Молнар	389	STRATEGY OF CREATIVIZATION AS A POTENTIAL WAY OF SERBIA'S REVITALIZATION, RECOVERY AND DEVELOPMENT Gojko Rikalović and Dejan Molnar
СРПСКА ЗДРАВСТВЕНА КУЛТУРА: ПРОШЛОСТ (!) – САДАШЊОСТ (!?) – БУДУЋНОСТ (?) Брана Димитријевић	403	800 YEARS OF SERBIAN MEDICINE Branan Dimitrijević
ЗДРАВСТВЕНА ПОЛИТИКА У СРБИЈИ Паја Момчилов и Ђорђе Јаковљевић	419	HEALTH POLICY IN SERBIA Paja Momčilov and Djordje Jakovljević
СТРАТЕГИЈА СРБИЈЕ У 21. ВЕКУ: ИДЕЈНИ ПРОЈЕКТ Бранко Крга	431	THE STRATEGY OF SERBIA IN THE 21 ST CENTURY A PROJECT CONCEPTION Branko Krga
МОГУЋИ РАЗВОЈ СТРАТЕГИЈЕ ОДБРАНЕ СРБИЈЕ У ДОМЕНУ АСИМЕТРИЧНИХ СТРАТЕГИЈА Спасоје Мучибабић	435	POSSIBLE DEVELOPMENT OF SERBIAN DEFENSE STRATEGY RELATED TO ASYMMETRIC STRATEGIES Spasoje Mučibabić

МОДЕЛ ОПТИМАЛНЕ СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ Биљана Стојковић	449	AN OPTIMAL DEVELOPMENT STRATEGY MODEL FOR THE REPUBLIC OF SERBIA Biljana Stojković
КРИЗА МЕДИЈА И СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА СРБИЈЕ: КАКО ЈЕ МОГУЋЕ ПОСРЕДОВАТИ У СТВАРАЊУ ЈАВНОСТИ ЗА ПРОМЕНУ STATUSA QUO? Слободан Рељић	461	MEDIA CRISIS AND SERBIA`S DEVELOPMENT STRATEGIES: HOW IS IT POSSIBLE TO INTERVENE IN CREATING PUBLIC OPINION TO OVERCOME THE STATUS QUO Slobodan Reljić
МЕРЕЊЕ УТИЦАЈА ИКТ НА ПРИВРЕДУ И ДРУШТВО: РЕЗУЛТАТИ КОЈИ УТИЧУ НА СТВАРНУ СЛИКУ О СРБИЈИ Милован Матијевић и Милица Матијевић	473	MEASURING THE ICT IMPACT ON THE ECONOMY AND SOCIETY: RESULTS AFFECTING THE ACTUAL IMAGE OF SERBIA Milovan Matijević and Milica Matijević
ИНСТИТУЦИОНАЛНИ АСПЕКТ МОНЕТАРНЕ ПОЛИТИКЕ И ПРИВРЕДНИ РАЗВОЈ Ђорђе Ђукић	491	INSTITUTIONAL ASPECTS OF MONETARY POLICY AND ECONOMIC DEVELOPMENT Djordje Djukić
ДВА ПРЕДУСЛОВА БИЛО КОЈЕ СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА СРПСКЕ ПРИВРЕДЕ Милорад Илић	505	TWO PREREQUISITES FOR ANY DEVELOPMENT STRATEGY OF THE SERBIAN ECONOMY Milorad Ilić
ОД АГОНИЈЕ КА ЕКСТАЗИ: СТРАТЕГИЈА КАО ЗАЛЕТ КА БОЉОЈ БУДУЋНОСТИ Љубомир Маџар	517	FROM AGONY TO ECSTASY: STRATEGY AS A LAUNCHING PAD TO A BETTER FUTURE Ljubomir Madžar
ЕВРОПСКА УНИЈА И МОГУЋЕ СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА СРБИЈЕ Оскар Ковач	527	EU AND POSSIBLE DEVELOPMENT STRATEGIES FOR SERBIA Oskar Kovač
ЕКОНОМСКИ ЕФЕКТИ ПРОШИРЕЊА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ НА ЗЕМЉЕ ИСТОЧНЕ ЕВРОПЕ У ПЕРИОДУ 2000–2012. Мирослав Н. Јовановић и Јелена Дамњановић Симић	531	ECONOMIC EFFECTS OF EUROPEAN UNION ENLARGEMENT ON ITS EASTERN MEMBER COUNTRIES 2000–2012 Miroslav N. Jovanović and Jelena Damnjanović Simić

УЛОГА ДРЖАВНЕ ПРОСТОРНЕ СТРАТЕГИЈЕ И ДРЖАВНЕ ИНДУСТРИЈСКЕ СТРАТЕГИЈЕ У ОБНОВИ СТРАТЕШКОГ МИШЉЕЊА, ИСТРАЖИВАЊА И УПРАВЉАЊА И ДЕФИНИСАЊУ НОВЕ КОНЦЕПЦИЈЕ ИНДУСТРИЈАЛИЗАЦИЈЕ СРБИЈЕ Миодраг Вујошевић и Славка Зековић	567	THE ROLE OF THE NATIONAL SPATIAL DEVELOPMENT STRATEGY AND THE NATIONAL INDUSTRIAL DEVELOPMENT STRATEGY IN THE RENEWAL OF STRATEGIC THINKING, RESEARCH AND DEVELOPMENT IN SERBIA Miodrag Vujošević and Slavka Zeković
СРБИЈА: РЕГИОНАЛИЗАЦИЈА, НЕ ФРАГМЕНТАЦИЈА Бранко Бојовић	587	SERBIA: REGIONALIZATION, NOT FRAGMENTATION Branko Bojović
СВЕТСКА ФИНАНСИЈСКА КРИЗА: ОД КРИЗЕ ДО КРИЗНОГ МЕНАЏМЕНТА Исидора Љумовић и Дејана Павловић	597	WORLD FINANCIAL CRISIS: FROM CRISIS TO CRISIS MANAGEMENT Isidora Ljumović and Dejana Pavlović
ОПОРАВАК СРБИЈЕ: ДРУШТВЕНИ ДОГОВОР, ПРОЈЕКТ ОТВОРЕНОГ ДРУШТВА, МОДЕРНИЗАЦИЈА, УПРАВНЕ РЕФОРМЕ Бошко И. Бојовић	607	THE RECOVERY OF SERBIA. THE SOCIAL COMPACT, THE OPEN SOCIETY PROJECT, MODERNIZATION, ADMINISTRATIVE REFORM Boško Bojović
СРБИЈА И ДУНАВСКА СТРАТЕГИЈА: ГЕОПОЛИТИЧКИ ДИСКУРС Миломир Степић	619	SERBIA AND THE DANUBE STRATEGY: A GEOPOLITICAL DISCOURSE Milomir Stepić
БАЛКАНСКА ПАРАДИГМА Благоје С. Бабић	633	THE BALKAN PARADIGM Blagoje S. Babić
ГЕОПОЛИТИЧКИ ПОЛОЖАЈ СРБИЈЕ НА ПОЧЕТКУ 21. ВЕКА КАО ЕЛЕМЕНТ СТРАТЕШКОГ КОНТЕКСТА Душан Пророковић	641	SERBIA'S GEOPOLITICAL POSITION AT THE BEGINNING OF THE 21 ST CENTURY AS AN ELEMENT OF THE STRATEGIC CONTEXT Dušan Proroković
ДУГОТРАЈНА ДВОГЛАСНА МУЗИКА ПРИЛОГ ИСТРАЖИВАЊУ РИТМА БУДУЋНОСТИ У ВРЕМЕ ИСТОРИЈСКЕ ДЕМИСИЈЕ СВЕТСКОГ СИСТЕМА Љубомир Кљакић	651	LONG-TERM BIPHONIC MUSIC A CONTRIBUTION TO THE RESEARCH OF THE RHYTHM OF THE FUTURE AT A TIME OF A HISTORICAL DEMISSION OF THE WORLD SYSTEM Ljubomir Kljakić

РЕИНДУСТРИЈАЛИЗАЦИЈА И ПРЕДУЗЕТНИШТВО КАО ПУТЕВИ И НАЧИНИ ОПОРАВКА СРПСКЕ ПРИВРЕДЕ Слободан Покрајац	673	REINDUSTRIALIZATION AND ENTREPRENEURSHIP AS THE PATHS AND METHODS FOR THE RECOVERY OF THE SERBIAN ECONOMY Slobodan Pokrajac
ДИЈАСПОРА И РАЗВОЈ: УЛОГА СРПСКИХ ИНОВАТОРА ИЗ ДИЈАСПОРЕ У ПРИВРЕДНОМ РАЗВОЈУ СРБИЈЕ Владимир Гречић	685	DIASPORA AND DEVELOPMENT: THE ROLE OF SERBIAN INNOVATORS FROM THE DIASPORA IN SERBIA'S ECONOMIC DEVELOPMENT Vladimir Grečić
255 ПРИВРЕДНИХ ДРУШТАВА У РЕСТРУКТУРИРАЊУ ДУГУЈУ 4,8 МИЛИЈАРДИ ЕВРА Миодраг К. Скулић	707	255 COMPANIES UNDERGOING RESTRUCTURING OWE 4.8 BILLION EUROS Miodrag K. Skulić
ЕКОНОМИЧНИЈА ЗДРАВСТВЕНО БЕЗБЕДНА ИСХРАНА: КЉУЧНИ ФАКТОР РЕИНДУСТРИЈАЛИЗАЦИЈЕ И ОПТИМАЛНОГ РАЗВОЈА Јован Петровић	713	ECONOMICALLY HEALTHIER AND SAFER POPULATION NUTRITION, KEY FACTOR OF REINDUSTRIALIZATION AND OPTIMAL DEVELOPMENT Jovan Petrović
МОГУЋА СТРАТЕГИЈА РАЗВОЈА СРБИЈЕ: ДРУШТВЕНО-ЕКОНОМСКА АНАЛИЗА Драган Петровић	731	POSSIBLE DEVELOPMENT STRATEGY OF THE REPUBLIC OF SERBIA: SOCIO-ECONOMIC ANALYSIS Dragan Petrović
ИНДУСТРИЈАЛИЗАЦИЈА СРБИЈЕ НА НОВИМ ОСНОВАМА Слободан Стојановић	741	INDUSTRIALIZATION OF SERBIA ON A NEW BASIS Slobodan Stojanović
МОГУЋНОСТИ ЕФИКАСНИЈЕГ КОРИШЋЕЊА ФОНДОВСКИХ СРЕДСТАВА И ДОЗНАКА ДИЈАСПОРЕ Милан Вујовић	745	POSSIBILITIES OF A MORE EFFICIENT USE OF DIASPORA FUNDS AND REMITTANCES Milan Vujović
ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА ЕКОНОМИЈЕ ЗАСНОВАНЕ НА ЗНАЊУ: КЉУЧНИ ФАКТОР ПРОСПЕРИТЕТА И КОНКУРЕНТНОСТИ ПРИВРЕДЕ Славко Вујовић	755	IMPLEMENTATION OF A KNOWLEDGE-BASED ECONOMY: A KEY FACTOR OF PROSPERITY AND ECONOMIC COMPETITIVENESS Slavko Vujović

СТРАТЕГИЈА ИЗВОЗНО ОРИЈЕНТИСАНЕ ПРИВРЕДЕ – ПРЕДУСЛОВ ЗА ИЗЛАЗАК СРБИЈЕ ИЗ КРИЗЕ Сретен Ћузовић	767	STRATEGY OF AN EXPORT-ORIENTED ECONOMY – A PRECONDITION FOR OVERCOMING THE CRISIS IN SERBIA Sreten Ćuzović
ПЕРСПЕКТИВЕ СРПСКОГ СПОРТА Милан Томић	777	THE PROSPECTS OF SERBIAN SPORTS Milan Tomić
СТРАТЕГИЈА РАЗВОЈА ЕНЕРГЕТИКЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ ДО 2015. ГОДИНЕ (ИЗВОД) Савез машинских и електротехничких инжењера Србије (СМЕИТС)	791	DEVELOPMENT STRATEGY OF ENERGY SECTOR IN SERBIA UP TO 2015. (EXCERPTS) (SMEITS)
ИЗВОЗ, СУПСТИТУЦИЈА УВОЗА, БАНКАРСКА ПОЛИТИКА И РЕИНДУСТРИЈАЛИЗАЦИЈА СРБИЈЕ Ђорђе Лазич	799	EXPORTS, IMPORT SUBSTITUTION, BANKING POLICY AND THE REINDUSTRIALIZATION OF SERBIA Djordje Lazić
ПРОЈЕКТОВАНИ РАСТ БРУТО ДОМАЋЕГ ПРОИЗВОДА СРБИЈЕ С ПРЕДЛОГОМ ПОТРЕБНИХ ИНВЕСТИЦИЈА И ЊИХОВИХ ИЗВОРА ФИНАНСИРАЊА Предраг Мандић	803	SERBIA'S PROJECTED GDP GROWTH WITH PROPOSED NECESSARY INVESTMENTS AND THEIR SOURCES OF FINANCING Predrag Mandić
ТРЕБА (ЛИ) НАМ НАЦИОНАЛНИ ПРОГРАМ ИЗЛАСКА ИЗ КРИЗЕ: ШТА (НИ)СМО МОГЛИ ТО НИСМО РАЗУМЈЕЛИ Спасоје Тушевљак	807	(DO) WE NEED A NATIONAL CRISIS SOLVING PROGRAM: WE DID NOT UNDERSTAND WHAT WE COULD (NOT) DO Spasoje Tuševljak

ПРИЛОЗИ / APPENDICES

817

Андра Николић

(1853–1918)

ЕКОНОМСКО СТАЊЕ СРБИЈЕ

У XIV ВЕКУ

(1873)

837

Драгутин С. Милутиновић

(1840–1900)

ИНДУСТРИЈА И ЊЕНИ ЧИНИОЦИ У СРБИЈИ

(1876)

877

ЦАРИНСКИ РАТ (1906–1911) И КОСТА СТОЈАНОВИЋ (1867–1921)

ЦАРИНСКИ РАТ

ИЗМЕЂУ КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ И АУСТРОУГАРСКЕ МОНАРХИЈЕ

(1906–1911)

PIG WAR

(1906–1911)

КОСТА СТОЈАНОВИЋ

Писмо министра народне привреде Косте Стојановића шефовима одељења

(1906)

Извештаји поднесени министру народне привреде о досадашњем раду на унапређењу домаће привреде
и мерама за даљи рад у томе правцу

(1907)

Говор господина Косте Стојановића народног посланика на XIX редовном састанку Народне

Скупштине приликом начелне дебате о трговинском уговору са Аустро-угарском

(1909)

911

Јован Лончарић

(1882–1916)

СРПСКО-БУГАРСКО ЕКОНОМСКО ЗБЛИЖЕЊЕ

(1911)

917

ОКУПАЦИЈА И КОЛОНИЗАЦИЈА КАО СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА:

ОПШТА ТЕОРИЈА (ПОРЕТКА И ПРОСПЕРИТА) VERSUS ГЕОПОЛИТИЧКА ПРАКСА

(НАСИЉА И СМРТИ)

Документи и кратка појашњења

Део први: ДО 1918. ГОДИНЕ

Просторни облик државе и локациони критеријуми разграничења

Документ I: Проглас на становништво Босне и Херцеговине

(1878)

Драган Јовић

МИГРАЦИЈЕ И ПОЛОЖАЈ СРБА У ВРЕМЕ АУСТРОУГАРСКЕ ВЛАСТИ У БИХ

Документ II: Писмо цара Франца Јозефа Аустријског цару Вилхелму II

Документ III: Писмо цара Вилхелма II цару Францу Јозефу Аустријском

Документ IV: Царска прокламација од 7. октобра 1908.

АНЕКСИОНА КРИЗА

(1908–1909)

ANEKSIONA KRIZA

(1908–1910)

Томислав Краљачић

АУСТРОУГАРСКИ ПЛАНОВИ О СТВАРАЊУ ЕТНИЧКОГ ЗИДА

У ИСТОЧНОЈ БОСНИ У ПРВОМ СВЈЕТСКОМ РАТУ

937

Милан Марјановић

(1879–1955)

ОБНОВА

(1918)

941

Зоран Маневић

АРХИТЕКТУРА И ПОЛИТИКА (1937–1941)

(1984)

957

Џорџ Л. Кларк старији и Драган Боснић

ЕКОНОМИКА РОБИНСОНА КРУСОА

971

Катарина Секулић

ЕДВАРД ЈАКОПИН: ПРОШЛО ЈЕ НАЈТЕЖИХ ШЕСТ ГОДИНА

(2008)

977

Часлав Оцић

ЕВРОПА И РУСИЈА: ЗАЈЕДНО СМО ЈАЧИ

(2010)

987

Александар С. Запјесоцки
КУЛТУРА У РУСКОМ И ЕВРОПСКОМ КОНТЕКСТУ
(2010)

993

СРБИЈА 2020:
КОНЦЕПТ РАЗВОЈА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ ДО 2020. ГОДИНЕ
(НАЦРТ ЗА ЈАВНУ РАСПРАВУ)

1015

Центар за нову политику
СТРАТЕГИЈА СРБИЈА 2020: РЕЦИТАЛ ЛЕПИХ ЖЕЉА?

1017

ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
Национални савет за привредни опоравак
Радна група за реиндустријализацију:
Димитријевић Бојан
Ђуричин Драган
Ђурић Драгиња
Грујић Бранислав
Перчевић Горан
Спасојевић Топлица
НАЦРТ СТРАТЕГИЈЕ РЕИНДУСТРИЈАЛИЗАЦИЈЕ СРБИЈЕ

1043

СТРАТЕГИЈЕ ДОНЕТЕ НА РЕПУБЛИЧКОМ НИВОУ, 2000–2014.

1059

НАУЧНОИСТРАЖИВАЧКИ ПРОЈЕКТИ КОЈЕ ФИНАНСИРА МИНИСТАРСТВО
ПРОСВЕТЕ, НАУКЕ И ТЕХНОЛОШКОГ РАЗВОЈА, 2011–2014/2015.

1093

ПРЕДЛОГ ЗА ОСНИВАЊЕ
ИНСТИТУТА ЕКОНОМСКИХ НАУКА САНУ

1099

АУТОРИ У ОВОМ ЗБОРНИКУ / AUTHORS IN THIS BOOK

ЕКОНОМСКИ ЕФЕКТИ ПРОШИРЕЊА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ НА ЗЕМЉЕ ИСТОЧНЕ ЕВРОПЕ У ПЕРИОДУ 2000–2012.

МИРОСЛАВ Н. ЈОВАНОВИЋ

Универзитет у Женеви, Институт за глобалне
студије, Женева, Швајцарска
miroslav.jovanovic@unige.ch;
miroslavjovanovic@hotmail.com

ЈЕЛЕНА ДАМЊАНОВИЋ СИМИЋ

Висока пословна школа, Нови Сад, Србија
jelenaschoolofbusiness@gmail.com;
jsimic75@gmail.com

САЖЕТАК: Европска унија (ЕУ) бележи изузетан успех у свом проширењу. Судећи по броју чланица ЕУ, проширење је представљало најуспешнију политику уније од њеног оснивања. Ипак, економска страна њеног проширења има различите и разноврсне ефекте по источне земље чланице ЕУ. Чланство у Унији не доприноси аутоматском напретку свих земаља. У овом раду се анализирају подаци за период од 2000–2012. који показују да је економски раст, експанзија трговине и пораст страних улагања несумњив успех и добитак за „нове“ источне чланице ЕУ. Оне су оствариле напредак, али по високој цени: огромно повећање домаћег и иностраног дуга којим је финансиран овај успех. Источне земље чланице живе на рачун будућих генерација које се непрестано задужују. Висока стопа задужености земаља централне и источне ЕУ прети да надмаши економски замајац на истоку ЕУ, повећа цену будућег задуживања (кредити ће бити скупљи) поготово у време озбиљне кризе опстанка еврозоне и саме ЕУ.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: проширење, Европска унија, задуженост, еврозона

Више суза је проливано због остварених
него због неостварених жеља.
Света Тереза Авилска

Европска унија (ЕУ) бележи изузетан успех у свом проширењу. Судећи по броју чланица ЕУ, може се закључити да је политика проширења ЕУ била њена најуспешнија политика још од стварања Европске економске заједнице (ЕЕЗ) 1957. године. Европске вредности као што су демократија, владавина права, тржишна привреда, социјални напредак и поштовање људских права, имовине и природног окружења, проширене су по целој Европи, па и ван њених граница. ЕУ пружа земљама које приступају Унији пуноправно чланство као награду за постигнуте економске и политичке реформе, али под условима које сама креира и намеће. Ово је веома привлачна, делотворна и јака „мека сила“ коју поседује ЕУ.

Европска унија је 2004. године примила десет нових чланица (углавном из централне и источне Европе)¹, Бугарска и Румунија су се придружиле 2007, док је Хрватска постала пуноправна чланица у 2013. години. Засићеност проширењем постоји у ЕУ. То је повезано са страхом од имиграције у „старе“ чланице ЕУ и с финансијским трошковима проширења, ЕУ наставља бар декларативно да ради на свом проширењу. Ипак, тај процес ће бити много спорији и под много тежим условима него до сада.

Црна Гора, Србија и Турска преговарају о условима за улазак у унију, док је БЈР Македонија вечити кандидат за преговоре још од 2005. године. Албанија и Босна и Херцеговина чекају на кандидатуру, док су Косово и Метохија² у запаљену. Исланд, развијена и демократска земља, окренула је леђа приступним преговорима с ЕУ у 2013, док је Јерменија у 2013. години такође одустала. Јерменија је добила повољнију понуду за економску интеграцију од Русије него што је то понудила ЕУ.

Када је Украјина у питању, понуда ЕУ је била двосмеран споразум: отворити украјинско тржиште за индустријске производе из ЕУ (Унија има предност) и отворити тржиште ЕУ за украјинске индустријске производе. Украјина би требало да се подвргне непрекидном и обимном реструктурисању да би се прилагодила захтевима ЕУ. Украјина се нашла пред избором штапа (ЕУ) и шаргарепе (Русија). Економско повезивање с ЕУ би повећало незапосленост у иначе климавој украјинској привреди, не би било надокнаде за губитке у реструктурисању (потребно је уложити око 140 милијарди евра током 10 година) и не би постојала слобода кретања радне снаге. С друге стране, Русија је понудила 15 милијарди долара (без услова) и умањену цену енергената пред почетак грејне сезоне 2013–2014³. Када је украјински председник изабрао руску шаргарепу, избили су нереди, посебно у западном и проевропском (римокатоличком и унијатском) делу Украјине, који су почетком 2014. довели земљу на ивицу поделе. Поједини региони Украјине су већ прогласили независност.

После промене власти у Украјини, Европска унија је једнострано и привремено (само у 2014. години) укинула царине на робу која се увози из Украјине, Русија је повукла финансијску понуду, а ЕУ је обећала кредитни пакет од 11 милијарди евра. Ипак, ЕУ је то условила потписивањем споразума Украјине с Међународним монетарним фондом (ММФ) [EurActiv 2014].

1 Кипар, Чешка, Естонија, Мађарска, Летонија, Литванија, Малта, Пољска, Словачка и Словенија.

2 Косово и Метохија под резолуцијом Савета безбедности УН 1244.

3 Европска унија је понудила Украјини велики кредит, али под оштрим условима ММФ, који подразумевају знатно повећање цене енергије за потрошаче. С друге стране, Русија је понудила умањену цену за испоруке гаса од \$268 за кубни метар (уместо тржишне цене од \$400). Ова цена је приближно упола нижа од цене коју плаћа Немачка за исту количину руског гаса. Уколико би Украјина ушла у аранжман с ЕУ то би значило да мора да плаћа исту цену и у роковима као и остале чланице ЕУ. Руски притисак или шаргарепа (у зависности од угла посматрања) били су осуђени од стране ЕУ у децембру 2013. као неприхватљиво понашање. Ипак, у исто време, претња ЕУ санкцијама Великој Британији уколико иступи из ЕУ је сасвим у реду, односно прихватљиво и прикладно понашање.

Треба имати у виду да ММФ земљи потписници аранжмана прописује неокласични економски програм који подразумева оштре мере штедње. Клијенти ММФ-а као што су то биле земље Латинске Америке, одбациле су ММФ и његове пропале и озлоглашене економске моделе који доносе још већу беду и незадовољство. Исто је учинила и Мађарска која је буквално истерала ММФ из Будимпеште 2013. године. Оштре мере штедње ће додатно подгрејати националистичке страсти у Украјини, као што је био случај у Грчкој, Шпанији, Италији и остатку Европе. Уз то, Русија чека да Украјина плати дуг од 11 милијарди долара за већ испоручени гас.

Ако Украјина види своју будућност ван ЕУ или у ЕУ (каква год да буде ЕУ у следећих деценију или две, ако је уопште буде), нека грађани Украјине о томе сами одлуче. Али, таквог јединственог виђења у потпуно подељеном јавном мњењу Украјине нема. Могућност која је постојала за Русију у оваквој ситуацији је да „пусти“ ММФ да уђе у Украјину, направи још већу економску и друштвену катастрофу, а затим се појави као „спаситељ“, јер Русија располаже огромним резервама евра, долара, нафте и гаса, али може да остане тржиште за украјинске производе који немају прођу на тржишту ЕУ (потрошачи у ЕУ се плаше озрачених производа). Овако, Украјина се нашла у тешкој ситуацији: кајаће се ако узме ЕУ/ММФ кредит и прихвати погубну економску политику, кајаће се ако не узме.

Лидери ЕУ су били бесни када је Русија у 2013. понудила Јерменији и Украјини боље економске споразуме и тако удаљила ове земље од трговинског споразума с ЕУ. Челници Запада су захтевали да Русија престане да „малтретира“ бивше земље чланице СССР. Ипак, у зависности од тачке гледишта, руско „малтретирање“ или подстицај подразумева приступ огромном руском тржишту, субвенционисану цену енергената, као и сарадњу у питањима безбедности и имиграције. Не треба заборавити да је просперитетна Русија циљ десетинама милиона миграната из бивших совјетских држава и да је Русија главно глобално одредиште мигрантима после САД, ЕУ и арапских земаља извозница нафте. Понуда ЕУ може пружити Украјини економски развој, али тек у дугом року и уз високу дозу неизвесности, док истовремено може изазвати велико и моменално повећање незапослености у Украјини. Обећања ЕУ не могу обезбедити готово банкротираној Украјини адекватну накнаду⁴.

4 Украјина има подељено и поларизовано друштво на верској, језичкој, економској и историјској основи (врло налик Србији и Хрватској у бившој Југославији). Догађања у Украјини 2014. године довеле су до креирања шаролике Владе Украјине (учећше у власти освојиле су неке екстремно десничарске партије, као што је Слобода). Западне земље, које заговарају проширење НАТО на бивше совјетске републике, толеришу такав развој догађаја у Украјини (без обзира на цену) докле год Влада није проруска. Изгледа да је мало научено из лекције о Авганистану како зло може бити створено од стране демократских земаља.

„Онима који данас славе револуцију у Украјини: будите опрезни шта желите. Украјина сада има прву проевропску владу у којој су фашистичке партије оствариле учећше у извршној власти. У другим европским земљама, крајње десничарске партије су освојиле места у парламенту, али не и власт. Наравно, нису сви украјински револуционари фашисти или нацисти, као што то представљају руски медији. Али, подједнако је погрешно и неодговорно тврдити да је учећше фашиста и нациста у новој влади искључиво руска пропаганда. [Counterpunch 2014].

Охрабривање Украјине да делује против Русије је било у реду док није ништа коштало западне земље. Упркос свему, Споразум о придруживању Украјина је потписала с ЕУ у Бриселу 21. марта 2014.

Став ЕУ да Русија „малтретира“, присиљава, уцењује Украјину јесте изненађење с обзиром на то да у исто време Унија прети Великој Британији увођењем трговинских санкција уколико се Британија усуди да напусти ЕУ. Да ли се ови „демократски“ двоструки стандарди користе у пракси?

Велики број земаља које чекају на пријем у ЕУ (нарочито Турска) може завршити са статусом који имају Норвешка или Швајцарска: слободан приступ јединственом европском тржишту без пуноправног чланства.

Треба имати на уму да успех ЕУ у проширењу није апсолутан. На пример, Алжир је био део Француске у време стварања ЕЕЗ (1957), а када је добио независност напустио чланство у ЕУ. Гренланд (део Данске) је имао референдум 1984. о питању наставка чланства у Унији и одлучио да је напусти 1985. Велика Британија је имала референдум 1975. о чланству и одлучила је да остане. Нови референдум, заказан за 2017, ставиће на пробу (слабу) британску вољу да остане у Унији.

* * *

Скоро деценија је прошла откада су бивше комунистичке земље источне Европе приступиле ЕУ. То је довољно времена да се оцене економски ефекти проширења ЕУ на нове чланице. Сврха овог чланка јесте да размотри економску димензију приступања на земље источне Европе. Политички успеси као што су јачање владавине закона, демократије и људских права изостављени су из разматрања. Период анализе почиње у 2000. години, односно четири године пре датума уласка у ЕУ за већину источних чланица, а завршава у 2012. години, последњој години за коју су доступни сви подаци.

Након ових уводних разматрања, у другом делу излажемо статистичке податке и коментаре о основним економским показатељима. Реч је о о бруто друштвеном производу, индустријској и пољопривредној производњи, незапосленост, продуктивност радне снаге, инфлација, трговина, страна директна улагања (СДИ) и задужености. Сви наведени подаци су расположиви, али раштрани. Рад приказује податке на консолидован и приступачан начин да би се установили економски ефекти које је проширење ЕУ имало на њене „нове“ чланице. Истовремено овај део разбија мит о мирисним и лепим ружама које цветају земљама које су приступиле ЕУ.

У трећем делу разматрамо могућности Србије да реиндустријализује своју привреду и оствари, овог пута, истинске реформе уколико жели да се придружи породици европских земаља. Такође, дајемо преглед и дужине трајања преговора наших суседа пре коначног пријема у ЕУ.

Четврти део садржи закључна разматрања о разноликим економским ефектима које су искусиле источне земље након приступања ЕУ. Источне земље су свој економски раст финансирале „кредитном картицом“, односно задужујући се на рачун будућих генерација.

ЕКОНОМСКИ ЕФЕКТИ ПРОШИРЕЊА

Анализу започињемо основним показатељима бруто друштвеног производа (табела 1). Ове земље упадљиво одликују позитивне стопе привредног раста и пре и после уласка у ЕУ. То је позитиван сигнал који указује на јачање економије. Чак и наговештај прикључења ЕУ даје велики подстицај расту ових привреда. Друго је питање то што је раст у земљама источне Европе био знатно виши пре кризе у односу на просек у „старим“ чланицама ЕУ. Ово је, наравно, последица и ниже економске почетне тачке, али остаје чињеница да су ове земље постигле значајан раст. Светска економска криза је погодила исток ЕУ веома снажно, па је и пад БДП у 2009. био у просеку већи него на западу Европе.

Табела 2 показује податке о БДП у еврима. Очигледан је јаз између „сиромашног“ истока и „богатог“ запада/севера ЕУ. Охрабрује чињеница да је већина источних земаља готово удвостручила свој БДП по становнику у периоду 2000–12. Што је нижа почетна основа била, то је остварен већи напредак. Ипак, још увек постоји велика разлика између просека ЕУ када је у питању БДП по становнику и истог показатеља већине источних чланица ЕУ. Промене у расту дохотка по глави становника (Табела 3) показују позитиван раст већи од европског просека.

Индустријска производња је добар показатељ здравља једне економије, поготово оне која се ослања више на индустријски сектор него на услуге, пољопривреду, рударство и риболов (Табела 4). Индустријска производња је у непрекидном порасту од 2000. године. Ипак, криза 2009. је била посебно тешка за целу ЕУ. Приметан је благи опоравак у наредним годинама.

Заједничка пољопривредна политика, заједно с трговином, политиком конкуренције и проширењем, најистакнутија је економска политика ЕУ. Нове земље чланице очекивале су значајну помоћ у виду пољопривредних субвенција. У просеку, друштвени производ источних земаља ЕУ имао је знатно већи удео пољопривреде него што је то случај са западним делом „старе“ Европе.

Допринос пољопривреде БДП-у је око 3% у „старим“ земљама ЕУ. Укупна додата вредност у пољопривреди у источним чланицама ЕУ је у порасту (табела 5), али је учешће радне снаге у сталном опадању (табела 6). Очекивања и нада да ће могућност извоза хране у западне земље ЕУ побољшати запосленост у пољопривреди, нису се обистинили.

Динамика сточарске производње може указивати на две чињенице. Сточарство је повезано са земљорадњом (стока једе житарице), а истовремено указује и на пораст животног стандарда становништва (што је виши стандард, то је потрошња меса већа). Табела 7 приказује податке о сточној производњи у региону. Подаци показују да се ова производња или смањује или, у најбољем случају, остаје непромењена у посматраном периоду. Ово је изненађујући податак с обзиром на пораст дохотка на истоку. Ипак, источни фармери нису довољно конкурентни веома продуктивним и високо субвенционисаним произвођачима на западу/северу ЕУ. Постоји висок степен самодовољности у производњи стоке и сточних производа у ЕУ, а бележи се и вишак, иако постоји и благи пад

укупне сточне производње у ЕУ. Фармери у источној Европи ће бити у могућности да добију пун износ субвенција из Брисела тек 2020. године. То је готово цела генерација након уласка у ЕУ. Можемо закључити да постоји огромна разлика у томе шта су пољопривредници на истоку очекивали, а шта добили када су се ове земље прикључиле ЕУ. Уместо уласка на раскошну журку ЕУ, како је изгледало деведесетих година двадесетог века, источне земље су се прикључиле журки у „5 сати ујутру када је најбоља храна поједена, пиће попијено, а све девојке одведене“. Доходак у пољопривреди је или опао у периоду 2000–12. или је остао непромењен. Изузеци су Летонија и Литванија, где је забележено благо повећање (табела 8).

Стопа незапослености указује на ненадокнадив губитак доприносу БДП (табела 9). Много источних земаља започело је посматрани период с високим стопама незапослености. Упркос очигледним емиграцијама (у појединим случајевима, масовно) ка „старим“ земљама ЕУ, улазак у ЕУ није допринео јасном и мерљивом помаку стопе незапослености (2009. је била тешка година за целокупну ЕУ). Исто се може закључити и за продуктивност радне снаге (табела 10).

Након уласка у ЕУ 2007, Румуни су масовно почели да одлазе у Шпанију. Петнаест „старих“ држава ЕУ није могло да уведе ограничења кретању радне снаге између ових земаља, али је такве рестрикције могло да наметне новим чланицама, и то на период од седам година након пријема у ЕУ. За Бугарску и Румунију, датум престанка овог ограничења је 2014. година. Шпанија је одлучила да привремено укине ову забрану у 2009. и преко 800.000 Румуна мигрирало је у Шпанију (један од важних разлога био је и сличност језика). Румуни су превазишли број Мароканаца, Еквадораца и (готово) Британаца који живе у Шпанији. Растућа грађевинска индустрија у Шпанији произвела је раст тражње за радницима. Ипак, рецесија је имала погубне последице по изградњу станова и тржних центара. Готово 30% Румуна који су у 2011. живели у Шпанији нису били запослени. Према ЕУ правилима они су имали право на накнаду за незапослене као и Шпанци. Економска ситуација у Шпанији је постала толико тешка да је земља поново увела баријере за улазак нових миграната из Румуније у 2011. години. Европска комисија је одобрила овакве привремене мере до краја 2012. [Financial Times 2011].

Преко три милиона Румуна⁵ и преко 1,5 милиона Пољака живе у иностранству. То су две веће земље ЕУ. Мање земље, као Литванија и Бугарска, највише су „расељене“ у целој ЕУ. Бугарска има 7,3 милиона становника, а од 1985. године из ње је отишло 1,5 милиона људи. Овај податак је рекордан, на само за ЕУ, већ и за светске стандарде. Иако су источне земље погођене овим расељавањем, ови

5 Од око 7 милиона радно активних Румуна, око 1,1 милион има сигуран посао у јавном сектору, који не желе да напусте. Око 3 милиона је отишло када се Румунија придружила ЕУ у 2007: један милион је отишао у Италију, други милион у Шпанију, пола милиона у Француску, око 400.000 у Немачку и 120.000 у Британију. Радили су у „приватном“ аранжману (40% укупног броја радника који су градили лондонски Олимпијски стадион били су samozапослени Румуни) или као сезонски или неквалификовани радници. Неки су били и експлоатисани, с обзиром на то да нису имали иста права као локално становништво; други нису плаћали порез. [Economist 2014].

људи ипак живе у ЕУ. Таква ситуација је слична оној из 1980. године када су Шпанија и Португалија приступиле ЕУ.

Стопа инфлације у посматраном периоду је углавном била под контролом у целом региону (табела 11). Благо пад стопе инфлације указује на способност монетарних власти да контролишу овај важан економски показатељ. Буџетски дефицит је приказан у табели 12. Изузимајући 2009. годину, већина источних земаља ЕУ је била близу препорученог лимита по Уговору из Мастрихта од 3% укупног БДП. У ствари, источне земље ван еврозоне су више поштовале ова правила него чланице еврозоне. Исти је случај и с државним дугом (дозвољени лимит је 60% укупног БДП, табела 13). Источне земље које нису чланице еврозоне имају одличне резултате када је овај показатељ у питању. Ипак, забрињавајуће је што је осим Естоније, Летоније и Малте, све источне земље имају трговински дефицит (табела 16).

Интеграције и улазак у ЕУ такође стимулишу и прилив страних директних улагања у источне земље ЕУ (табела 17). Чак и наговештај уласка у ЕУ је јасан сигнал инвеститорима да улажу у „нове“ чланице ЕУ. Највећи корисник прилива СДИ је била Пољска (просек задуживања земаља еврозоне порастао са 70% у 2004. на 91% у 2012. години, док је у исто време тај дуг у земљама источне Европе удвостручен, а понегде и утростручен (изузетак је Бугарска, с приближно истим нивоом дуга у периоду 2007–12).

Табеле 15 и 16 респективно, потврђују да је трговина била мотор оствареног раста у „новим“ источним чланицама ЕУ. Након пријема у ЕУ све земље су оствариле раст извоза и увоза. Ово потврђује очекивања да интеграција повећава обим трговине. Ипак, осим Естоније, величина домаћег тржишта је такође одиграла значајну улогу у привлачењу СДИ). Иако су углавном биле одредишта страних улагања, ове земље су биле и извор СДИ (табела 18). Може се чак приметити и егзодус капитала из Мађарске, нарочито после 2010. Поједини инвеститори су се одлучили за Кину.

Последњи скуп табела посвећен је иностраном дугу (табеле 19, 20 и 21, респективно). Уопштено гледајући, страни дуг источних земаља чланица ЕУ се готово удвостручио у односу на БДП, од њиховог приступања ЕУ. Тренутни економски успеси великим делом су финансирани задужујући се на рачун следећих генерација (међугенерациски трансфер, где се они који треба да врате дуг уопште не питају да ли се слажу с таквим „бећарским“ задуживањем и потрошњом). Изузетак је Бугарска, која је задржала приближно исти ниво иностраног дуга. Неке задужене земље, као што је то случај с Мађарском, морале су да позову ММФ у помоћ, али након оштрих мера штедње, које је завео ММФ, Мађарска је одлучила да прекине сарадњу с овом институцијом и затвори канцеларију ММФ-а у 2013. години (у табели 21 се може видети смањење дуга у 2011. и 2012. години). Забрињавајуће је што економски крхке и задужене источне привреде неће моћи да имају приступ тржишту капитала и да дођу до повољнијих кредита како би финансирале своје финансијске обавезе. Политика стезања каиша је неопходна, али она има негативне последице на запосленост, трговину и посебно привредни раст у будућности. Уколико се иде ка више фе-

дерализованом устројству у ЕУ, укључујући банкарску унију која укључује и директне федералне трансфере средстава у мање развијене земље, бројне источне чланице ЕУ ће имати користи од тога. На жалост не постоји истинска воља ка таквом федералном развоју ЕУ. Уколико се упореде стопе раста дуга и БДП (табела 21) може се закључити да су у готово свим земљама стопе раста дуга биле много брже од стопа раста БДП. Као и друге земље света, може се рећи да ове земље живе на „кредитној картици“.

СРБИЈА И ЕВРОПСКА УНИЈА

У Србији су актуелне теме преговори с ЕУ, реиндустријализација привреде и разматрање најбољих начина да се то постигне. С обзиром на то да и ЕУ захтева од Србије испуњавање (многобројних) економских и политичких услова, на почетку ћемо се осврнути на поједине аспекте досадашњих и дати предлоге будућих мера индустријске политике Србије.

Економска структура држава помера се непрекидно ка сектору услуга, а на уштрб индустрије, пољопривреде и рударства током економског развоја⁶. Међутим, олако се прелази преко чињенице коју је сажето изрекао Акио Морита, председник корпорације SONY. Морита каже:

Економија земље може да буде само толико снажна колико то дозвољава њена индустријска база. Земља која не производи добру индустријску робу не може да улаже у себе на одговарајући начин. Привреда чији је раст заснован само на сектору услуга саздана је на њеску. Сектор услуга је важан и добија на значају, али услуге не могу да расту саме од себе као што је то продаја хамбургера самом седи или пребацивање новца с једне хрпе на другу. Развијена економија заснована на услугама може да цвeтa само ако је заснована на темељу развијене индустријске базе... Замисао да је постиндустријска привреда ушемењена ирвeнствено на услугама сумњива је. [Morita 1992]

Дакле, профит може да се заради пружањем услуга као што је то продаја вредносних папира, али то на крају може да се изопачи у Понзијеву пирамиду чије смо погубне последице сви могли да видимо, осетимо и којих се још дуго времена нећемо ослободити.

Уколико нема материјалне производње у националној економији, а услуге, поготово увозне су слободне, тада се све осликава с друге стране основне економске једначине у виду повећања увоза, повећане незапослености и повећања дуга иностранству. Да приступање ЕУ не значи процват индустријске производње, показује и искуство наших суседа Мађарске, Румуније и Бугарске.

Што се тиче Србије, њена индустријска производња је данас на нивоу од 40% укупне индустријске производње у 1989. години⁷.

6 <http://www.nspm.rs/ekonomska-politika/evropska-deindustrijalizacija-srbije.html>

7 И поред око €80 млрд. иностране помоћи од 2000. године, дуг иностранству је повећан с €11,6 млрд. у 2000. на €26 млрд. у првој половини 2013. године, и износи 83% бруто домаћег производа.

Шта треба да се уради да се Србија реиндустријализује? Економска наука и успешна пракса одавно су одговориле на могућу недоумицу о најприкладнијем начину за привлачење улагача из иностранства. Ти начини су да се улагачима понуди растуће и по могућству велико тржиште, друштвена стабилност, добра инфраструктура, поуздани и конкурентни локални добављачи, а првенствено образована, креативна и продуктивна радна снага. Разне врсте новчаних подстицаја странцима у виду непосредних субвенција за свако ново радно место, бесплатне локације или ослобађање од плаћања пореза нису на списку оруђа економске политике које саветује наука, успешна пракса и угледне међународне институције. Стимулације само разоткривају непривлачност дотичне локације, јер да је привлачна, никакве стимулације јој не би биле потребне.

Економска политика сваке државе треба првенствено да створи услове за повољно улагање домаћих предузећа, па тек потом да се повинује страним. Међутим, званичници Србије само причају о страним улагачима док су домаћи гурнути у запањак. Неопходне мере су смањење бирократије, бројних и великих административних препрека, дозвола и пореза који отежавају и успоравају пословање, а истовремено стварају услове за процват корупције.

Корупцију, као системску појаву, присутну на свим нивоима власти, није лако искоренити. Посебно је погубна врло висока корумпираност у просвети, здравству и правосуђу која знатно отежава функционисање целог државног система. И ЕУ, чијем приступању Србија толико тежи, инсистира на оштром обрачуна с овом погубном појавом. Најаве о великој борби против корупције, међутим, за сада нису отишле даље од политичких обећања и међустраничких оптужби.

Образована радна снага је један од аргумената који је до скоро Србија користила као фактор привлачења страних инвеститора. У последње време, домаћи послодавци упозоравају да из средњошколских клупа излази недовољно квалификовани кадар. Ништа боља ситуација није ни кад је реч о знатном делу високошколских институција. Потребе образовања нису усклађене с потребама српског тржишта рада, а досадашње стратегије развоја високошколског система нису остале ништа до пуне жеље.

У врло тешкој економској и општој ситуацији у којој се налази Србија, свако ново улагање, било домаће или инострано, у производњу роба и услуга је добродошло, поготово ако је то повезано са запошљавањем нових радника. Глобална економска криза 2007–09. показала је сву несавршеност политике Вашингтонског консензуса, као и то да су највише успеха постигле земље које су на време увиделе значај и корист домаће памети. Такође, поново у први план избијају тезе о спровођењу индустријских политика од стране државе, као једном од основних постулата одрживог развоја у дугом року. Француска је управо објавила национални план о својој Трећој индустријској револуцији вредан €3,5 млрд. евра. Више се не поставља питање да ли држава треба да интервенише, већ који је најбољи начин да то учини.

Савети економске струке и међународних организација за економску политику су следећи. Много је боље и успешније уложити средства у стално обра-

зовање радне снаге и на такав начин привући и задржати стране улагаче, него улагачима пружати непосредну новчану помоћ. Већина сада најтраженијих струка на свету није постојала само пре пет година (рецимо нови материјали или повезивање медицине, електротехнике и физике). Онај ко образује такву радну снагу за послове садашњости и будућности је тај који најуспешније привлачи улагаче и тако скреће пажњу на себе.

Ипак, и поред свих тешкоћа, неопходно је реално сагледати ефекте свих досадашњих мера, уложити у образовање становништва и започети оштру борбу против корупције на свим нивоима, овог пута не само декларативно и спорадично.

Колико ће трајати приступни преговори Србије, који су званично отворени 21. јануара 2014, тешко је предвидети. Биће много дужи него што то политичари предвиђају. Циљ Србије је, да се свих 35 преговарачких поглавља затвори 2020. године. Ипак, не треба заборавити да одлуку доноси друга страна – ЕУ и свака њена земља чланица понаособ.

Искуство земаља које су у последњих 10 година постале чланице ЕУ показује да су приступни преговори у процесу придруживања трајали између три и шест година. Преговоре су најбрже завршиле Словачка, Малта, Летонија и Литванија, које су званично почеле да преговарају с ЕУ у фебруару 2000, а затвориле сва поглавља у децембру 2002. године [Вечерње новости 2014а].

Ове четири земље постале су чланице ЕУ 1. маја 2004. године, у такозваном великом таласу проширења. У исто време Унији су се прикључиле и Чешка, Естонија, Кипар, Мађарска, Пољска и Словенија, које су отвориле приступне преговоре 31. марта 1998. године, а затвориле их у децембру 2002. Преговори између ЕУ и 10 тадашњих кандидата за чланство били су подељени на 31 поглавље.

Кипар је представљао посебан случај пошто је био једина земља која је ушла у ЕУ а да није имала контролу над целокупном својом територијом, што важи и данас. У Унију је ушао део који настањују кипарски Грци, али не и север острва који је под окупационом контролом Турака.

Бугарска и Румунија су почеле званично да преговарају у фебруару 2000. године, такође по 31 поглављу, а преговори су затворени у јуну, односно у децембру 2004. ЕУ је, међутим, већ у њиховом случају пооштрила критеријуме за улазак, уводећи такозвану „заштитну клаузулу“, према којој би пријем у чланство, предвиђен за 1. јануар 2007. године, могао бити одложен на годину дана уколико до 2007. не испуне у потпуности постављене услове.

И Румунији и Бугарској је посебно замерено то што нису довољно успешно сузбиле корупцију и организовани криминал, и изражена је сумња у то да су сасвим спремне да одговорно и ефикасно користе европске фондове.

Европска комисија је, такође, клаузулом дала себи право да им онемогући извоз прехранбених производа на тржиште ЕУ ако не буду испуниле све критеријуме ветеринарске, фитосанитарне и здравствене безбедности.

Клаузула је омогућавала Бриселу и да им ускрати пуну слободу кретања људи, робе, услуга и капитала и искључи их из заједничке политике у области

конкурентности, енергетике, саобраћаја и телекомуникација уколико не приме-не сва европска правила и законе.

Процес приступања ЕУ био је за Хрватску дуготрајнији и тежи него за претходне земље кандидате. Само отварање преговора каснило је због недо-вољне сарадње с Хашким трибуналом.

Када је реч о копенхагенским политичким критеријумима, земља се суочи-ла с великим изазовима у области правосуђа и заштите људских права, док је у спровођењу *аки*-а, према процени Европске комисије, било потребно уложити знатне напоре у 14 од 35 поглавља.

Треба имати у виду и да су критеријуми за пријем у ЕУ, у поређењу с онима из претходна два таласа проширења, били знатно проширени и пооштрени.

ЕУ је, такође, увела и нова, строжа правила у преговорима, која су обу-хватала сет од 138 мерила за отварање и затварање поглавља, мада хрватски експерти тврде да је у пракси број мерила био већи од 400 пошто су многа од њих била подељена на поткатегорије.

Велике су разлике у развијености чланица ЕУ баш као што су биле и код некадашњих република бивше СФРЈ. ЕУ су потресле три велике кризе: 2005. го-дине када су Холандија и Француска на референдуму одбациле нови европски устав; финансијска криза (2007–09) додатно је гурнула питање проширења на маргине политичких дебата у Бриселу, а као последица тога уследио је „замор од проширења“. У Бриселу и престоницама држава ЕУ раширило се уверење да је било погрешно дозволити Бугарској и Румунији да се прикључе ЕУ, будући да нису до краја спровеле нужне реформе, те је изведен јасан закључак – нема више пречица.

Будућност заједничке Европе назире се само ако се ЕУ окрене темељима на којима је створена, пре свега социјалној тржишној привреди [Вечерње новости 20146].

Европа мора да се мења како би опстала. Ако иде у правцу федерализације, дакле монетарне, фискалне и банковне уније, треба да пристане и на трансфер-ну унију, а то значи на прерасподелу дела БДП-а у корист сиромашнијих.

Уколико су стопе незапослених младих 50 одсто, као што је у Грчкој и Шпанији, хаос је могућ, односно вероватан. Ипак, реч је о земљама с јаком си-вом економијом која решава масу социјалних проблема. А то не може ићи уне-доглед, јер су и опште стопе незапослености високе. Што се криза тиче, оне ће се понављати, уграђене су у капитализам који се базира на кредитима и задуже-ности, те финансијским „производима“. Некадашња дилема „незапосленост–инфлација“ замењена је дилемом „незапосленост–дуг“.

Ни за Србију, иако је већа, пут у ЕУ неће бити лак нити брз. Када ће ући у ЕУ не може се рећи, одлучује друга страна и одлука је политичка, а то је сасвим непредвидљиво. Али није главно питање када ће Србија да приступи ЕУ. Главно је питање у какву ће ЕУ да приступи. ЕУ нападају са свих страна, поготово из-нутра. Економској кризи у еврозони нема краја. Велики ће бити напредак за ЕУ у следећих десет година само ако ситуација не буде гора од садашње. Еврозона је у великој кризи, а то повлачи и највећу егзистенцијалну кризу ЕУ у историји.

Британија ће имати референдум о изласку из ЕУ. Она за собом може да повуче и Скандинавију. Списак земаља које су јако незадовољне у ЕУ укључује али се не ограничава на Мађарску, Кипар и Чешку. Питање је због чега не изађу из чланства ЕУ? Улазак у ЕУ је спор и тежак. Излазак је исто тако тежак јер је, рецимо, ЕУ запретила санкцијама Британији ако се повуче из чланства.

Једини ко је срећан и задовољан у ЕУ је неизабрана технократија у Европској комисији у Бриселу. Међутим, избори за Европски парламент маја 2014. показале однос бирача према ЕУ и указаће на правац кретања ЕУ бар до краја текуће деценије.

У какву се то ЕУ „слепо“ води Србија? Данас се то, и економски и политички, може упоредити с уласком на палубу трећег разреда на Титанику. Или са жељом да се приступи бившој Југославији 1988. године.

Обим материје разматране у овом чланку је скроман: економска димензија проширења ЕУ на нове, источне земље чланице. Када су почетком деведесетих година двадесетог века започела разматрања проширења ЕУ на земље источне и централне Европе, сви су били занесењаци. Како се датум пријема приближавао, ентузијазам је опадао и јављале су се озбиљне сумње. Све се више наводи да је ЕУ дала обећања која би сви сад више волели да се нису испунила, макар не тако брзо. Опште расположење је ближе страху, него радости и задовољству. Лидери „старих“ земаља ЕУ нису успели да објасне својим грађанима које су предности источног проширења ЕУ. Криза еврозоне створила је оштру разлику између југа и севера ЕУ. „Хрвати се све више питају, посматрајући безуспешне покушаје ЕУ да очува еврозону, да ли су стугли на време за сахрану“. [Financial Times 2013]. Упркос различитим мишљењима и ставовима, пријем у ЕУ и даље наставља да буде привлачан, иако не постоји јасан став и визија у вези с опстанком еврозоне и саме ЕУ.

Економски ефекти проширења ЕУ представљају мешавину економских ефеката за источне земље чланице ЕУ. Чланство у ЕУ не доприноси аутоматски економском бољитку свих земаља. Овај чланак приказује да су економски раст, експанзија трговине и пораст СДИ очигледан успех и добит за „нове“ земље ЕУ. Источне земље ЕУ се полако у просеку стапају са земљама „старе“ ЕУ. Оне се модернизују, али је цена висока: брзо увећање државног и иностраног дуга којим је финансиран економски раст. Постоји опасност да ће овај дужнички терет успорити економски раст, ентузијазам и почетни оптимизам у источном делу Европе. Бивше комунистичке земље, ЕУ чланице данас живе на „кредитној картици“, односно задужују будуће генерације.

Проширење је одувек било мешовити благослов за ЕУ. То Србија посебно треба да има на уму при спровођењу тражених економских и политичких реформи. Европска унија све више показује реалне знаке умора и zasiћености проширењем (без обзира на слаткоречивост званичника ЕУ – обавезна слаткоречивост им је у опису посла), додатно ојачане сопственим проблемима (не-

извесност опстанка еврозоне, оштра подела на север и југ Европе, најаве неких чланица напуштања Уније, и слично). Све то указује на чињеницу да Србија итекако мора бити опрезна приликом одређивања својих приоритета. И економских и политичких и да не треба да срља у ЕУ чија је будућност неизвесна и суморна.

ПРИЛОГ

Табела 1. БДП у ЕУ и ИСТОЧНИМ ЗЕМЉАМА ЧЛАНИЦАМА, ПРОЦЕНТУАЛНА ПРОМЕНА У ОДНОСУ НА ПРЕТХОДНУ ГОДИНУ (2000–2012)

Држава/Година	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
ЕУ (28 земаља)	3.9	2.0	1.3	1.5	2.6	2.2	3.4	3.2	0.4	-4.5	2.0	1.6	-0.4
Еврозона (17 земаља)	3.8	2.0	0.9	0.7	2.2	1.7	3.2	3.0	0.4	-4.4	2.0	1.5	-0.6
Бугарска	5.7	4.2	4.7	5.5	6.7	6.4	6.5	6.4	6.2	-5.5	0.4	1.8	0.8
Хрватска	3.8	3.7	4.9	5.4	4.1	4.3	4.9	5.1	2.1	-6.9	-2.3	0.0	-2.0
Кипар	5.0	4.0	2.1	1.9	4.2	3.9	4.1	5.1	3.6	-1.9	1.3	0.5	-2.4
Република Чешка	4.2	3.1	2.1	3.8	4.7	6.8	7.0	5.7	3.1	-4.5	2.5	1.8	-1.2
Естонија	9.7	6.3	6.6	7.8	6.3	8.9	10.1	7.5	-4.2	-14.1	2.6	9.6	3.9
Мађарска	4.2	3.7	4.5	3.9	4.8	4.0	3.9	0.1	0.9	-6.8	1.3	1.6	-1.7
Летонија	5.7	7.3	7.2	7.6	8.9	10.1	11.2	9.6	-3.3	-17.7	-0.9	5.5	5.5
Литванија	3.6	6.7	6.8	10.3	7.4	7.8	7.8	9.8	2.9	-14.8	1.5	5.9	3.7
Малта	:	0.0	2.4	0.7	-0.3	3.6	2.6	4.1	3.9	-2.8	4.0	1.6	0.8
Пољска	4.3	1.2	1.4	3.9	5.3	3.6	6.2	6.8	5.1	1.6	3.9	4.5	1.9
Румунија	2.4	5.7	5.1	5.2	8.5	4.2	7.9	6.3	7.3	-6.6	-1.1	2.2	0.7
Словачка	1.4	3.5	4.6	4.8	5.1	6.7	8.3	10.5	5.8	-4.9	4.4	3.2	2.0
Словенија	4.3	2.9	3.8	2.9	4.4	4.0	5.8	7.0	3.4	-7.9	1.3	0.7	-2.5

Извор: Eurostat, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/igm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&rcode=tec00115> (приступ 20. 9. 2013)

Табела 2. БДП ПО ГЛАВИ СТАНОВНИКА У ЕУ И ИСТОЧНИМ ЗЕМЉАМА ЧЛАНИЦАМА, ГОДИШЊИ ПОДАЦИ У ЕВРИМА, 2000–2012

Држава/Година	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
ЕУ (28 земаља)	20.800	21.100	21.400	21.600	22.000	22.400	23.100	23.700	23.700	22.600	22.900	23.300	23.100
Еврозона (17 земаља)	24.000	24.400	24.500	24.500	24.900	25.200	25.800	26.400	26.400	25.100	25.600	25.900	25.700
Бугарска	2.200	2.300	2.500	2.600	2.800	3.000	3.200	3.400	3.700	3.500	3.500	3.700	3.700
Хрватска	6.500	6.800	7.100	7.500	7.800	8.100	8.500	8.900	9.100	8.500	8.300	8.600	8.500
Кипар	16.700	17.200	17.400	17.500	18.000	18.400	18.900	19.400	19.600	18.700	18.500	18.100	17.400
Република Чешка	8.300	8.600	8.800	9.200	9.600	10.200	10.900	11.500	11.700	11.100	11.400	11.600	11.500
Естонија	5.800	6.200	6.600	7.100	7.600	8.300	9.200	9.900	9.500	8.100	8.300	9.100	9.500
Мађарска	7.100	7.400	7.700	8.000	8.400	8.800	9.200	9.200	9.300	8.700	8.800	8.900	8.800
Летонија	3.700	4.000	4.300	4.700	5.200	5.800	6.500	7.200	7.000	5.900	5.900	6.400	6.800
Литванија	4.100	4.400	4.800	5.300	5.800	6.300	6.900	7.700	8.000	6.900	7.100	7.700	8.100
Малта	11.900	11.800	12.000	12.000	11.900	12.200	12.500	12.900	13.300	12.800	13.400	13.500	13.500
Пољска	5.500	5.600	5.600	5.900	6.200	6.400	6.800	7.300	7.600	7.800	8.000	8.300	8.500
Румунија	2.700	2.900	3.100	3.200	3.500	3.700	4.000	4.200	4.600	4.300	4.200	4.300	4.400
Словачка	5.600	5.800	6.100	6.400	6.700	7.100	7.700	8.500	9.000	8.600	8.900	9.200	9.400
Словенија	12.100	12.400	12.900	13.300	13.800	14.400	15.100	16.100	16.600	15.200	15.300	15.400	15.000

Извор: Eurostat (2013) http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=nama_aux_gph&lang=en (приступ 20. 10. 2013)

Табела 3. БДП ПО ГЛАВИ СТАНОВНИКА У ЕУ И ИСТОЧНИМ ЗЕМЉАМА ЧЛАНИЦАМА, ПРОЦЕНТУАЛНА ПРОМЕНА У ОДНОСУ НА ПРЕТХОДНУ ГОДИНУ (2000–2012)

Држава/Година	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
ЕУ (28 земаља)	3.7	1.7	1.0	1.1	2.1	1.7	3.0	2.7	-0.1	-4.8	1.7	1.5	-0.7
Еврозона (17 земаља)	3.4	1.5	0.4	0.1	1.6	1.1	2.7	2.4	-0.2	-4.8	1.7	1.3	-0.9
Бугарска	6.3	7.5	5.2	6.4	7.3	6.9	6.8	7.0	6.7	-5.0	1.1	4.4	1.4
Хрватска	6.7	3.3	4.8	5.4	4.1	4.3	5.0	5.1	2.2	-6.8	-2.0	3.3	-1.8
Кипар	3.9	2.9	1.0	0.6	2.9	2.4	2.4	2.9	1.0	-4.5	-1.3	-2.1	-3.9
Република Чешка	4.3	3.6	2.4	3.8	4.7	6.5	6.7	5.2	2.0	-5.1	2.2	2.0	-1.1
Естонија	10.3	6.7	7.0	8.2	6.7	9.1	10.3	7.7	-4.0	-14.1	2.6	9.5	4.0
Мађарска	4.5	4.0	4.8	4.1	5.0	4.2	4.1	0.3	1.1	-6.6	1.3	1.9	-1.2
Летонија	6.3	8.7	8.4	8.7	10.0	11.3	12.0	10.9	-1.7	-16.3	0.8	7.4	6.2
Литванија	4.4	7.6	7.7	11.2	8.6	9.6	9.5	11.1	4.0	-13.9	3.7	8.5	5.1
Малта	:	-0.8	1.7	0.1	-0.9	3.0	2.0	3.6	3.2	-3.8	4.2	1.3	-0.1
Пољска	4.3	1.2	1.5	4.0	5.4	3.7	6.3	6.8	5.1	1.5	2.9	4.5	1.9
Румунија	2.5	5.8	8.0	5.5	8.8	4.4	8.1	6.5	7.5	-6.4	-1.0	2.5	0.9
Словачка	1.3	3.9	4.6	4.8	5.0	6.6	8.3	10.4	5.6	-5.1	4.2	3.6	1.6
Словенија	4.0	2.8	3.7	2.9	4.4	3.8	5.5	6.4	3.2	-8.8	0.9	0.5	-2.7

Извор: Eurostat (2013) http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=nama_aux_gph&lang=en (приступ 20. 10. 2013)

Табела 4. ПРОДУКТИВНОСТ У ИНДУСТРИЈИ У ЕУ И ИСТОЧНИМ ЗЕМЉАМА ЧЛАНИЦАМА, ГОДИШЊИ ПОДАЦИ, ПРОЦЕНТУАЛНА ПРОМЕНА (2000–2012)

Држава/Година	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
ЕУ (28 земаља)	4.9	0.2	-0.4	0.5	2.3	1.5	4.1	3.6	-1.8	-14.0	6.8	3.0	-2.1
Еврозона (17 земаља)	5.2	0.2	-0.5	0.2	2.1	1.4	4.2	3.8	-1.8	-15.1	7.3	3.1	-2.4
Бугарска	:	2.2	4.7	12.8	12.7	7.0	6.1	9.7	0.3	-18.2	2.3	5.7	-0.2
Хрватска	1.4	6.4	4.9	3.3	2.5	5.0	4.3	5.1	0.7	-8.9	-1.5	-1.2	-5.4
Кипар	:	4.5	1.6	-0.1	1.8	0.9	0.4	4.7	4.2	-9.3	-1.7	-7.8	-10.3
Република Чешка	7.4	7.6	1.9	3.7	9.7	4.3	8.7	10.6	-2.4	-13.1	8.2	5.9	-0.8
Естонија	15.8	8.5	8.7	11.4	9.6	11.1	10.1	6.4	-4.8	-23.9	23.0	19.7	0.2
Мађарска	17.5	4.0	3.3	6.5	6.9	7.2	10.6	8.0	-0.9	-17.4	10.3	5.6	-1.4
Летонија	-4.5	10.8	7.3	8.0	6.3	7.6	6.5	1.5	-3.2	-18.0	14.5	8.8	6.1
Литванија	-1.2	14.0	4.6	14.5	11.1	7.8	4.9	2.0	4.7	-13.8	6.1	6.7	3.6
Малта	:	-6.5	0.5	4.6	-0.8	-5.5	7.2	7.3	-4.4	-14.2	8.7	1.5	3.0
Пољска	7.8	0.9	1.6	8.4	12.3	4.1	12.3	9.2	2.3	-3.7	10.8	7.1	1.7
Румунија	:	4.2	0.2	-0.8	1.5	-2.9	9.9	10.0	2.6	-5.4	4.8	7.6	2.8
Словачка	5.7	3.6	7.0	15.5	3.5	-0.7	15.8	16.8	14.5	-15.6	8.2	5.4	8.0
Словенија	7.2	3.5	2.1	0.9	3.8	4.6	6.3	7.3	1.4	-17.6	7.0	1.9	-0.6

Извор: Eurostat (2013), <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&rcode=teis090&plugin=0> (приступ 20. 10. 2013.)

Табела 5. ПОЉОПРИВРЕДНА ПРОИЗВОДЊА И ДОДАТА ВРЕДНОСТ У ПРОИЗВОЂАЧКИМ ЦЕНАМА У ЕУ И ИСТОЧНИМ ЗЕМЉАМА ЧЛАНЦИМАМА, У МИЛИОНИМА ЕВРА, 2001–2011.

Државе	Производња житарица			Производња стоке			Додата вредност у пољопривредном сектору		
	2001	2010	2011	2001	2010	2011	2001	2010	2011
ЕУ (27 земаља)	154.560	186.445	203.330	135.891	140.124	154.057	139.630	140.198	148.556
Бугарска	1.515	2.118	2.539	1.531	1.037	1.099	1.803	1.277	1.429
Хрватска	:	1.541	1.607	:	846	899	:	1.007	922
Кипар	0	324	336	0	330	330	-282	315	329
Република Чешка	1.619	2.250	2.797	1.572	1.573	1.689	1.030	959	1.281
Естонија	150	274	342	235	317	373	174	232	288
Мађарска	2.588	3.467	4.789	2.558	2.111	2.404	2.017	1.928	3.034
Летонија	217	473	531	278	374	416	218	224	260
Литванија	561	924	1.311	564	801	912	353	502	675
Малта	52	45	50	80	68	69	71	53	56
Пољска	7.058	8.782	11.075	7.137	9.115	10.129	5.791	6.498	8.271
Румунија	6.635	10.311	13.085	3.854	3.592	4.018	5.612	6.512	8.315
Словачка	658	868	1.252	695	744	742	395	300	497
Словенија	408	596	633	521	484	526	359	408	437

Извор: Eurostat (2013) <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tag00102&plugin=0> (приступ 2. 10. 2013)

Табела 6. учешће РАДНЕ СНАГЕ У ПОЉОПРИВРЕДНОЈ ПРОИЗВОДЊИ, ЕУ И ИСТОЧНЕ ЗЕМЉЕ ЧЛЕНИЦЕ, АПСОЛУТНИ ПОДАЦИ (НА ХИЉАДУ РАДНИКА ГОДИШЊЕ), 2000–2012.

Држава/Година	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
ЕУ (28 земаља)	:	:	:	:	:	12.865	12.595	11.983	11.680	11.307	10.586	10.360	10.332
ЕУ (16 земаља)	6.292	6.226	6.060	5.923	5.815	5.675	5.600	5.466	5.320	5.080	5.043	4.902	4.841
Бугарска	771	740	792	792	712	626	564	494	465	436	407	407	407
Хрватска	:	:	:	:	:	228	222	209	205	203	202	202	198
Кипар	31	30	30	31	30	29	27	26	26	26	25	25	25
Република Чешка	166	164	161	151	145	139	133	138	121	115	109	106	106
Естонија	65	58	56	39	38	38	37	33	31	29	25	25	25
Мађарска	676	643	647	582	554	522	504	459	430	442	440	432	440
Летонија	149	145	143	141	140	138	123	107	99	93	86	82	80
Литванија	187	171	181	187	165	174	166	158	151	147	143	142	142
Малта	5	5	4	4	4	4	4	4	4	4	5	5	5
Пољска	2.495	2.524	2.267	2.279	2.284	2.292	2.292	2.299	2.299	2.214	2.101	2.101	2.101
Румунија	3.645	3.121	2.765	2.696	2.336	2.596	2.527	2.205	2.152	2.152	1.639	1.565	1.598
Словачка	143	132	132	119	105	99	91	91	90	86	83	57	54
Словенија	104	107	106	96	90	90	89	84	83	80	77	78	78

Извор: Eurostat (2013), http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=aact_al101&lang=en (приступ 15. 10. 2013)

Табела 7. БРОЈ ГРЛА СТОКЕ У ЕУ И ИСТОЧНИМ ЗЕМЉАМА ЧЛАНИЦАМА (ХИЉАДЕ ГРЛА, ГОДИШЊИ ПОДАЦИ), 2000–2012.

Држава/Година	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
ЕУ(28 земаља)	:	94.235	92.780	91.610	90.731	90.365	89.329	89.899	90.408	89.829	87.836	86.697	87.102
Бугарска	652	641	699	736	680	630	637	611	574	548	554	568	535
Хрватска	427	438	417	444	466	471	483	467	454	447	444	447	452
Кипар	54	53	58	59	60	58	56	56	56	54	55	57	57
Република Чешка	1.582	1.520	1.462	1.427	1.368	1.352	1.390	1.367	1.358	1.356	1.319	1.340	1.321
Естонија	253	261	254	257	250	252	245	241	238	235	236	238	246
Мађарска	805	783	770	739	723	708	702	705	701	700	686	694	753
Летонија	367	385	388	379	371	385	377	399	380	378	380	381	393
Литванија	748	752	779	812	792	800	839	788	771	759	748	752	729
Малта	:	19	19	18	19	20	19	19	18	16	15	15	16
Пољска	5.723	5.499	5.421	5.277	5.200	5.385	5.281	5.406	5.564	5.590	5.562	5.501	5.520
Румунија	2.870	2.800	2.878	2.897	2.808	2.861	2.934	2.819	2.684	2.512	2.001	1.989	2.009
Словачка	646	625	608	593	540	528	508	502	488	472	467	463	471
Словенија	494	477	473	450	451	453	454	480	470	473	470	462	460

Извор: Eurostat (2013), http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=apro_mt_lscat&lang=en, (приступ 11. 10. 2013)

Табела 8. ИНДЕКС ПРИХОДА ОД ПОЉОПРИВРЕДНЕ ПРОИЗВОДЊЕ У ЕУ И ИСТОЧНИМ ЗЕМЉАМА ЧЛАНИЦАМА, ПРОЦЕНТУАЛНА ПРОМЕНА У ОДНОСУ НА ПРЕТХОДНИ ПЕРИОД (2000–2012)

Држава/Година	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
ЕУ (28 земаља)	:	:	:	:	:	:	104.2	111.1	97.6	90.4	116.5	108.7	99.9
Еврозона (16 земаља)	103.0	104.0	93.6	101.4	102.3	92.5	103.1	109.5	93.3	90.1	111.7	104.5	104.6
Бугарска	:	112.3	80.2	93.6	109.6	102.9	96.9	101.9	161.2	69.9	109.5	111.1	108.7
Хрватска	:	:	:	:	:	:	116.2	103.5	114.9	95.5	91.5	93.8	89.2
Кипар	76.3	110.8	101.3	92.3	97.8	102.8	90.0	100.1	95.2	104.8	102.2	74.1	101.9
Република Чешка	119.9	124.0	79.4	103.3	157.9	103.7	105.2	104.0	118.2	81.9	117.8	134.1	101.2
Естонија	139.3	130.0	95.8	111.9	163.1	104.9	100.0	140.1	78.4	85.8	166.0	123.0	114.1
Мађарска	97.0	105.2	79.2	103.2	151.1	100.6	107.3	107.9	131.8	68.0	117.8	148.2	90.5
Летонија	105.3	129.5	98.9	109.4	166.5	104.2	130.2	104.2	84.1	89.3	129.1	103.7	121.0
Литванија	94.4	92.8	92.6	112.4	157.7	108.1	88.9	149.8	92.6	85.8	113.9	128.1	117.6
Малта	87.9	115.6	99.0	93.5	97.9	103.2	98.3	97.3	93.0	111.9	94.3	87.6	96.2
Пољска	101.5	115.0	90.3	92.4	186.3	91.9	112.9	122.1	86.8	112.0	114.5	119.4	86.3
Румунија	86.0	191.8	93.0	113.5	144.6	57.1	99.3	77.4	149.0	84.9	111.8	143.1	72.9
Словачка	100.4	114.9	93.3	93.5	129.5	93.2	122.1	105.6	111.3	77.0	103.6	174.7	98.0
Словенија	113.2	86.8	132.1	78.8	154.3	100.4	97.4	112.5	88.8	94.8	110.0	113.7	87.8

Извор: Eurostat (2013), <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tag00057&plugin=0> (приступ 20. 10. 2013)

Табела 9. НЕЗАПОСЛЕНОСТ У ЕУ И ИСТОЧНИМ ЗЕМЉАМА ЧЛАНИЦАМА, ГОДИШЊИ ПОДАЦИ (%), 2000–2012.

Држава/Година	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
ЕУ (28 земаља)	8.9	8.6	9.0	9.2	9.3	9.1	8.3	7.2	7.1	9.0	9.7	9.7	10.5
Еврозона (17 земаља)	8.7	8.1	8.5	9.0	9.3	9.2	8.5	7.6	7.6	9.6	10.1	10.1	11.4
Бугарска	16.4	19.5	18.2	13.7	12.1	10.1	9.0	6.9	5.6	6.8	10.3	11.3	12.3
Хрватска	15.8	15.9	15.1	14.1	13.8	12.8	11.4	9.6	8.4	9.1	11.8	13.5	15.9
Кипар	4.8	3.9	3.5	4.1	4.6	5.3	4.6	3.9	3.7	5.4	6.3	7.9	11.9
Република Чешка	8.8	8.1	7.3	7.8	8.3	7.9	7.1	5.3	4.4	6.7	7.3	6.7	7.0
Естонија	13.6	12.6	10.3	10.1	9.7	7.9	5.9	4.6	5.5	13.8	16.9	12.5	10.2
Мађарска	6.3	5.6	5.6	5.8	6.1	7.2	7.5	7.4	7.8	10.0	11.2	10.9	10.9
Летонија	13.7	12.9	12.8	11.3	11.2	9.6	7.3	6.5	8.0	18.2	19.8	16.2	15.0
Литванија	16.4	17.4	13.8	12.4	11.3	8.0	5.2	3.8	5.3	13.6	18.0	15.4	13.4
Малта	6.7	7.6	7.4	7.7	7.2	7.3	6.9	6.5	6.0	6.9	6.9	6.5	6.4
Пољска	16.1	18.3	20.0	19.8	19.1	17.9	13.9	9.6	7.1	8.1	9.7	9.7	10.1
Румунија	6.8	6.6	7.5	6.8	8.0	7.2	7.3	6.4	5.8	6.9	7.3	7.4	7.0
Словачка	18.9	19.5	18.8	17.7	18.4	16.4	13.5	11.2	9.6	12.1	14.5	13.7	14.0
Словенија	6.7	6.2	6.3	6.7	6.3	6.5	6.0	4.9	4.4	5.9	7.3	8.2	8.9

Извор: Eurostat (2013) <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tipsun20&plugin=0> (приступ 20. 10. 2013)

Табела 10. ПРОДУКТИВНОСТ РАДНЕ СНАГЕ У ЕУ И ИСТОЧНИМ ЗЕМЉАМА ЧЛЕНИЦАМА, ГОДИШЊИ ПОДАЦИ И ПРОЦЕНТУАЛНА ПРОМЕНА У ОДНОСУ НА ПРЕТХОДНИ ПЕРИОД (2000–2012)

Држава/Година	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
ЕУ (28 земаља)	:	1.1	0.8	1.1	1.9	1.1	1.7	1.4	-0.6	-2.8	2.5	1.4	0.2
Еврозона (17)	1.1	0.6	0.2	0.2	1.4	0.7	1.6	1.2	-0.4	-2.6	2.4	1.3	0.0
Бугарска	8.3	4.9	4.4	2.5	4.1	3.6	3.1	3.2	3.7	-3.8	4.4	4.1	3.4
Хрватска	4.3	3.1	4.0	1.4	2.6	3.5	1.0	1.5	1.0	-5.2	3.0	2.4	2.0
Кипар	3.3	1.8	0.0	-1.9	0.4	0.3	2.3	1.8	1.4	-1.5	1.5	0.1	1.7
Република Чешка	5.0	3.4	1.5	4.6	5.1	4.6	5.6	3.5	0.8	-2.8	3.5	1.9	-1.6
Естонија	11.3	5.4	5.1	6.3	6.4	6.7	4.5	6.6	-4.3	-4.5	7.7	2.4	1.7
Мађарска	3.2	3.9	4.6	3.9	5.8	4.3	3.4	-0.6	2.7	-4.4	0.6	1.2	-1.8
Летонија	9.2	6.1	4.2	5.5	7.6	8.4	5.9	5.8	-4.2	-5.3	4.0	14.8	2.9
Литванија	7.9	10.9	3.1	7.9	7.4	5.2	5.9	6.8	3.6	-8.6	7.0	3.8	11.2
Малта	:	-1.7	2.1	1.1	-0.7	2.0	1.4	1.7	1.4	-2.6	2.3	-1.2	-1.5
Пољска	5.9	3.5	4.6	5.1	4.2	1.4	3.0	2.2	1.2	1.2	3.4	3.5	5.5
Румунија	3.2	6.8	17.0	5.3	10.3	5.8	7.1	5.9	7.3	-4.7	-0.9	3.3	-0.8
Словачка	3.4	2.9	4.5	3.7	5.3	5.0	6.1	8.2	2.4	-3.0	6.0	1.4	2.0
Словенија	2.7	2.4	2.2	3.2	4.0	4.5	4.2	3.5	0.8	-6.2	3.5	2.4	-1.7

Извор: Eurostat (2013) http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=nama_aux_lp&lang=en (приступ 20. 10. 2013)

Табела 11. СТОПА ИНФЛАЦИЈЕ У ЕУ И ИСТОЧНИМ ЗЕМЉАМА ЧЛАНИЦАМА, ПРОСЕЧНА ГОДИШЊА ПРОМЕНА (%), 2000–2012.

Држава/Година	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
ЕУ (28 земаља)	3.5	3.2	2.5	2.1	2.3	2.3	2.3	2.4	3.7	1.0	2.1	3.1	2.6
Еврозона (17)	2.2	2.4	2.3	2.1	2.2	2.2	2.2	2.1	3.3	0.3	1.6	2.7	2.5
Бугарска	10.3	7.4	5.8	2.3	6.1	6.0	7.4	7.6	12.0	2.5	3.0	3.4	2.4
Хрватска	4.5	4.3	2.5	2.4	2.1	3.0	3.3	2.7	5.8	2.2	1.1	2.2	3.4
Кипар	4.9	2.0	2.8	4.0	1.9	2.0	2.2	2.2	4.4	0.2	2.6	3.5	3.1
Република Чешка	3.9	4.5	1.4	-0.1	2.6	1.6	2.1	3.0	6.3	0.6	1.2	2.1	3.5
Естонија	3.9	5.6	3.6	1.4	3.0	4.1	4.4	6.7	10.6	0.2	2.7	5.1	4.2
Мађарска	10.0	9.1	5.2	4.7	6.8	3.5	4.0	7.9	6.0	4.0	4.7	3.9	5.7
Летонија	2.6	2.5	2.0	2.9	6.2	6.9	6.6	10.1	15.3	3.3	-1.2	4.2	2.3
Литванија	1.1	1.6	0.3	-1.1	1.2	2.7	3.8	5.8	11.1	4.2	1.2	4.1	3.2
Малта	3.0	2.5	2.6	1.9	2.7	2.5	2.6	0.7	4.7	1.8	2.0	2.5	3.2
Пољска	10.1	5.3	1.9	0.7	3.6	2.2	1.3	2.6	4.2	4.0	2.7	3.9	3.7
Румунија	45.7	34.5	22.5	15.3	11.9	9.1	6.6	4.9	7.9	5.6	6.1	5.8	3.4
Словачка	12.2	7.2	3.5	8.4	7.5	2.8	4.3	1.9	3.9	0.9	0.7	4.1	3.7
Словенија	8.9	8.6	7.5	5.7	3.7	2.5	2.5	3.8	5.5	0.9	2.1	2.1	2.8

Извор: Eurostat (2013) <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tec00118&plugin=0> (приступ 20. 10. 2013)

Табела 12. Државни дефицит/суфицит у ЕУ и ИСТОЧНИМ ЗЕМЉАМА ЧЛАНИЦАМА, УДЕО У БДП, 2000–2012.

Држава/Година	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
ЕУ (28 земаља)	0.6	-1.5	-2.6	-3.2	-2.9	-2.5	-1.5	-0.9	-2.4	-6.9	-6.5	-4.4	-4.0
Еврозона (17 земаља)	-0.1	-1.9	-2.6	-3.1	-2.9	-2.5	-1.3	-0.7	-2.1	-6.4	-6.2	-4.2	-3.7
Бугарска	-0.5	1.1	-1.2	-0.4	1.9	1.0	1.9	1.2	1.7	-4.3	-3.1	-2.0	-0.8
Хрватска	:	:	-4.1	-4.5	-4.3	-4.0	-3.0	-2.5	-1.4	-4.1	:	:	:
Кипар	-2.3	-2.2	-4.4	-6.6	-4.1	-2.4	-1.2	3.5	0.9	-6.1	-5.3	-6.3	-6.3
Република Чешка	-3.6	-5.6	-6.5	-6.7	-2.8	-3.2	-2.4	-0.7	-2.2	-5.8	-4.8	-3.3	-4.4
Естонија	-0.2	-0.1	0.3	1.7	1.6	1.6	2.5	2.4	-2.9	-2.0	0.2	1.2	-0.3
Мађарска	-3.0	-4.1	-9.0	-7.3	-6.5	-7.9	-9.4	-5.1	-3.7	-4.6	-4.3	4.3	-1.9
Летонија	-2.8	-2.0	-2.3	-1.6	-1.0	-0.4	-0.5	-0.4	-4.2	-9.8	-8.1	-3.6	-1.2
Литванија	-3.2	-3.5	-1.9	-1.3	-1.5	-0.5	-0.4	-1.0	-3.3	-9.4	-7.2	-5.5	-3.2
Малта	-5.7	-6.3	-5.7	-9.0	-4.6	-2.9	-2.7	-2.3	-4.6	-3.7	-3.6	-2.8	-3.3
Пољска	-3.0	-5.3	-5.0	-6.2	-5.4	-4.1	-3.6	-1.9	-3.7	-7.4	-7.9	-5.0	-3.9
Румунија	-4.7	-3.5	-2.0	-1.5	-1.2	-1.2	-2.2	-2.9	-5.7	-9.0	-6.8	-5.6	-2.9
Словачка	-12.3	-6.5	-8.2	-2.8	-2.4	-2.8	-3.2	-1.8	-2.1	-8.0	-7.7	-5.1	-4.3
Словенија	-3.7	-4.0	-2.4	-2.7	-2.3	-1.5	-1.4	0.0	-1.9	-6.2	-5.9	-6.4	-4.0

Извор: Eurostat (2013) <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=teina200&plugin=0> (приступ 20. 10. 2013)

Табела 13. УКУПНА ЗАДУЖЕНОСТ ДРЖАВА (МАСТРИХТ) % ОД БДП У ЕУ, ИСТОЧНИМ ЗЕМЉАМА ЧЛАНИЦАМА И ОДАБРАНИМ ДРЖАВАМА СВЕТА, ГОДИШЊИ ПОДАЦИ, 2000–2012.

Држава/Година	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
ЕУ (28 земаља)	61.9	61.1	60.5	62.0	62.4	62.8	61.6	59.0	62.3	74.6	80.0	82.5	85.3
Еврозона (17)	69.2	68.2	68.0	69.2	69.6	70.3	68.6	66.4	70.2	80.0	85.4	87.3	90.6
Бугарска	72.5	66.0	52.4	44.4	37.0	27.5	21.6	17.2	13.7	14.6	16.2	16.3	18.5
Хрватска	:	:	40.0	40.9	43.2	43.7	35.5	32.9	28.9	35.3	:	:	:
Кипар	59.6	61.2	65.1	69.7	70.9	69.4	64.7	58.8	48.9	58.5	61.3	71.1	85.8
Република Чешка	17.8	23.9	27.1	28.6	28.9	28.4	28.3	27.9	28.7	34.2	37.8	40.8	45.8
Естонија	5.1	4.8	5.7	5.6	5.0	4.6	4.4	3.7	4.5	7.1	6.7	6.1	9.8
Мађарска	56.1	52.7	55.9	58.6	59.5	61.7	65.9	67.0	73.0	79.8	81.8	81.4	79.2
Летонија	12.4	14.1	13.6	14.7	15.0	12.5	10.7	9.0	19.8	36.9	44.4	41.9	40.7
Литванија	23.6	23.0	22.2	21.0	19.3	18.3	17.9	16.8	15.5	29.3	37.9	38.5	40.7
Малта	53.9	58.9	57.9	66.0	69.8	68.0	62.5	60.7	60.9	66.4	67.4	70.3	72.1
Пољска	36.8	37.6	42.2	47.1	45.7	47.1	47.7	45.0	47.1	50.9	54.8	56.2	55.6
Румунија	22.5	25.7	24.9	21.5	18.7	15.8	12.4	12.8	13.4	23.6	30.5	34.7	37.8
Словачка	50.3	48.9	43.4	42.4	41.5	34.2	30.5	29.6	27.9	35.6	41.0	43.3	52.1
Словенија	26.3	26.5	27.8	27.2	27.3	26.7	26.4	23.1	22.0	35.0	38.6	46.9	54.1
Јапан	-	-	-	-	166.3	169.5	166.8	162.4	171.1	188.7	193.3	210.6	218.8
Швајцарска	-	-	-	-	59.4	56.2	50.0	50.0	45.5	44.5	43.2	42.3	42.4
Велика Британија	-	-	-	-	43.9	45.5	45.3	46.4	56.7	71.3	84.5	99.0	102.4
Сједињене америчке државе					67.5	64.6	63.4	63.8	72.6	85.8	94.6	98.8	102.1

Извори: Eurostat (2013) <http://epr.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=teina225&plugin=0>. (приступ 18. 10. 2013)

OECD Economic Outlook. Vol. 2013/2 © OECD 2013, стр. 242.

Табела 14. ИЗВОЗ-ТРГОВИНА ЕУ: УКУПНА И ПО ИСТОЧНИМ ЗЕМЉАМА ЧЛАНИЦАМА, ИЗВОЗ У МИЛИОНИМА ЕВРА, 2000–2012.

Држава/Година	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
ЕУ(27 земаља)	849.740	884.707	891.899	869.237	952.951	1.057.627	1.161.776	1.244.005	1.319.819	1.101.746	1.360.059	1.561.890	1.686.295
Бугарска	2.302	2.247	2.301	2.456	3.015	3.686	4.619	5.292	.6086	4.104	6.092	7.660	8.641
Кипар	174	217	191	163	249	316	316	287	341	298	357	419	536
Република Чешка	4.438	5.024	5.813	5.465	7.130	9.082	10.815	13.149	15.041	12.340	16.046	19.836	23.335
Естонија	411	690	667	703	936	1.355	2.656	2.391	2.536	1.978	2.749	4.053	4.272
Мађарска	4.997	5.522	5.672	6.032	7.560	9.665	12.462	14.646	16.100	12.666	16.435	19.426	19.602
Летонија	390	479	538	526	730	973	1.348	1.668	2.167	1.786	2.356	3.208	4.006
Литванија	973	1.275	1.699	2.291	2.455	3.260	4.097	4.409	6.383	4.213	6.107	7.796	9.107
Малта	1.754	966	1.127	1.020	1.024	924	1.071	1.399	1.413	1.229	1.592	1.858	2.018
Пољска	6.460	7.563	8.199	8.595	11.867	15.369	18.555	21.602	25.717	19.950	25.169	29.862	34.655
Румунија	3.136	3.151	3.841	3.861	4.796	6.657	7.683	8.277	9.921	7.496	10.390	13.112	13.420
Словачка	1.312	1.323	1.606	2.719	2.967	386	4.393	5.625	7.085	5.686	7.633	8.742	10.194
Словенија	2.648	3.038	3.439	3.591	4.276	4.927	5.848	6.740	7.405	5.770	6.370	7.251	7.818

Извор: Eurostat (2013) http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ext_lt_intrad&lang=en (приступ 20. 10. 2013)

Табела 15. УВОЗ–ТРГОВИНА ЕУ: УКУПАН И ПО ИСТОЧНИМ ЗЕМЉАМА ЧЛАНИЦАМА, УВОЗ У МИЛИОНИМА ЕВРА, 2000–2012.

Држава/Година	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
ЕУ(27 земаља)	992.695	979.143	936.967	935.265	1.027.522	1.183.213	1.363.882	1.445.155	1.582.932	1.234.317	1.531.043	1.726.514	1.791.618
Бугарска	3.337	3.489	3.560	4.063	4.996	4.677	5.994	9.082	10.866	6.757	7.989	9.508	10.547
Кипар	1.405	1.539	1.660	1.421	1.357	1.566	1.730	1.955	2.322	1.563	1.939	1.931	1.758
Република Чешка	8.597	1.303	11.805	13.070	11.090	11.433	14.482	17.155	22.311	16.525	23.983	27.828	27.260
Естонија	1.357	1.613	1.581	2.003	1.760	1.951	2.738	2.445	2.203	1.427	1.875	2.728	2.747
Мађарска	11.806	12.793	13.987	15.007	15.325	16.108	18.564	21.285	2.3547	17.486	21.506	22.554	22.123
Летонија	891	938	964	1.131	1.388	1.728	2.157	2.522	2.691	1.729	2.110	2.621	2.931
Литванија	2.569	3.066	3.438	3.745	3.635	5.065	5.746	5.640	8.975	5.369	7.664	9.877	10.835
Малта	1.455	998	891	909	784	723	1.005	913	850	806	1.139	1.194	1.196
Пољска	16.483	16.990	17.720	18.344	17.790	20.157	27.306	32.301	39.961	29.405	39.242	45.443	50.069
Румунија	4.941	5.719	6.005	6.749	8.955	12.056	14.931	14.726	17.321	10.491	12.878	14.995	14.478
Словачка	4.15	4.613	4.722	5.101	5.078	6.183	8.903	11.214	13.529	10.020	13.745	15.368	15.846
Словенија	2.538	2.576	2.602	2.874	2.562	3.368	4.279	6.048	7.238	5.529	7.297	8.255	8.167

Извор: Eurostat (2013) http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ext_it_intratrd&lang=en (приступ 20. 10. 2013)

Табела 16. ЕУ ТРГОВИНСКИ БИЛАС: УКУПАН И ПО ИСТОЧНИМ ЗЕМЉАМА ЧЛАНИЦАМА, У МИЛИОНИМА ЕВРА, 2000–2012.

Држава/Година	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
ЕУ(27 земаља)	-142.956	-94.436	-45.068	-66.028	-74.571	-125.586	-202.106	-201.150	-265.424	-132.571	-170.984	-164.624	-105.323
Бугарска	-1.034	-1.242	-1.260	-1.607	-1.981	-991	-1.375	-3.790	-4.780	-2.653	-1.897	-1.848	-1.906
Кипар	-1.231	-1.322	-1.469	-1.258	-1.108	-1.250	-1.414	-1.668	-1.981	-1.265	-1.581	-1.511	-1.222
Република Чешка	-4.159	-5.279	-5.992	-7.605	-3.960	-2.351	-3.667	-4.005	-7.271	-4.185	-7.937	-7.993	-3.925
Естонија	-946	-923	-914	-1.300	-824	-596	-81	-54	333	551	874	1.326	1.525
Мађарска	-6.809	-7.271	-8.315	-8.974	-7.765	-6.444	-6.102	-6.638	-7.448	-4.821	-5.071	-3.128	-2.521
Летонија	-501	-459	-426	-605	-659	-755	-808	-854	-524	57	246	588	1.075
Литванија	-1.596	-1.791	-1.739	-1.454	-1.181	-1.805	-1.649	-1.231	-2.593	-1.156	-1.557	-2.081	-1.729
Малта	299	-32	237	111	240	201	66	487	563	424	453	664	822
Пољска	-10.023	-9.426	-9.520	-9.749	-5.923	-4.788	-8.751	-10.699	-14.244	-9.455	-14.073	-15.580	-15.414
Румунија	-1.805	-2.569	-2.164	-2.887	-4.159	-5.399	-7.248	-6.448	-7.400	-2.996	-2.488	-1.884	-1.058
Словачка	-2.803	-3.290	-3.116	-2.382	-2.111	-2.896	-4.510	-5.589	-6.444	-4.334	-6.112	-6.625	-5.652
Словенија	110	461	838	716	1.713	1.559	1.569	692	167	241	-926	-1.004	-349

Извор: Eurostat (2013) http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ext_lt_intrad&lang=en (приступ 20. 10. 2013)

Табела 17. ПРИЛИВ СДИ У ЕУ И ИСТОЧНЕ ЗЕМЉЕ ЧЛАНИЦЕ, 2000–2012, У МИЛИОНИМА ДОЛАРА

Држава/Година	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
ЕУ(17)	671.417	357.441	374.000	295.154	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ЕУ (27)	-	-	-	-	204.245	496.075	581.719	850.528	487.968	346.531	304.689	441.557	258.514
Бугарска	1.002	813	905	1.419	3.452	3.920	7.805	12.389	9.855	3.351	2.170	1.827	1.899
Хрватска	1.089	1.561	1.124	1.713	1.227	1.825	3.473	5.035	6.179	2.911	583	1.502	1.251
Кипар	804	652	614	830	1.090	1.186	1.864	2.234	4.050	5.725	4.860	1.372	849
Република Чешка	4.954	5.639	8.483	2.583	4.974	11.653	5.463	10.444	6.451	2.927	6.781	2.318	10.592
Естонија	387	542	284	891	971	2.869	1.797	2.725	1.731	1.838	1.539	257	1.470
Мађарска	2.764	3.936	2.845	2.470	4.506	7.709	6.818	3.951	7.384	2.045	2.377	5.757	13.469
Летонија	411	163	384	360	637	707	1.663	2.322	1.261	94	349	1.466	988
Литванија	379	446	732	179	773	1.028	1.817	2.015	2.045	172	629	1.448	835
Малта	622	281	-428	380	403	676	1.840	1.006	845	760	1.041	413	157
Пољска	9.341	5.713	4.131	4.225	12.890	10.293	19.603	23.561	14.839	13.698	9.681	18.911	3356
Румунија	1.037	1.157	1.144	1.566	6.517	6.483	11.367	9.921	13.910	4.847	3.573	2.523	2.242
Словачка	1.925	1.584	4.123	571	3.031	2.429	4.693	3.581	4.687	-50	526	2.143	2.826
Словенија	137	369	1.606	181	827	588	644	1.514	1.947	-582	834	999	145

Извор: WIR (2004, 2006, 2011, 2013), United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD)

Табела 18. Одлив СДИ ИЗ ЕУ И ИСТОЧНИХ ЗЕМАЉА ЧЛАНИЦА, 2000–2012, У МИЛИОНИМА ДОЛАРА

Држава/Година	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
ЕУ(17)	806.151	429.159	351.181	336.994	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ЕУ (27)	-	-	-	-	359.920	606.515	690.030	1.199.325	906.199	370.016	407.251	536.499	323.131
Бугарска	3	10	28	22	-217	310	177	282	755	-119	238	161	227
Хрватска	4	155	533	62	350	239	259	289	1.425	1.235	-203	30	99
Кипар	202	218	299	345	694	558	902	1.245	4.142	5.052	4.220	846	-1.929
Република Чешка	43	165	206	232	1.014	-19	1.468	1.620	4.323	949	1.702	-327	1.341
Естонија	63	200	132	148	268	691	1.107	1.746	1.114	1.549	133	-1.458	886
Мађарска	620	368	275	1.581	1.119	2.179	3.877	3.621	3.111	2.699	1.546	4.693	10.578
Летонија	10	12	8	32	103	128	170	369	243	-62	16	62	190
Литванија	4	7	18	37	263	346	291	597	336	217	128	55	402
Малта	26	24	-4	24	-2	-21	30	14	305	134	87	20	-89
Пољска	17	-90	230	386	793	3.406	8.864	5.405	4.414	5.219	4.701	7.211	-894
Румунија	-11	-17	16	56	70	-31	423	279	277	-88	-20	-33	42
Словачка	21	35	5	22	-21	150	511	600	530	432	328	490	-73
Словенија	66	144	93	304	551	641	862	1.802	1.390	167	151	112	-94

Извор: WIR (2004, 2006, 2011, 2013), United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD)

Табела 19. УКУПАН СПОЉНИ ДУГ КАО % БДП, ЕУ И ИСТОЧНЕ ЗЕМЉЕ ЧЛАНИЦЕ, НА КРАЈУ ЧЕТВРТОГ ТРОМЕСЕЧЈА У ГОДИНИ, 2000–2012.

Држава/Година	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Бугарска	-	-	-	58.07	61.69	66.68	78.15	94.30	105.13	108.26	102.70	94.26	94.88
Кипар	-	-	-	-	-	-	279.54	326.56	447.40	544.14	491.89	468.24	448.46
Република Чешка	-	-	-	-	-	40.14	39.91	43.05	48.52	51.35	56.30	59.65	60.48
Естонија	-	-	-	64.27	77.01	86.50	96.67	108.32	117.18	123.16	114.26	94.04	95.45
Мађарска	65.93	60.97	53.13	64.43	71.15	82.38	92.37	105.42	123.15	144.92	144.93	147.99	128.01
Летонија	68.85	68.85	73.37	79.83	93.52	100.01	114.51	128.11	130.05	156.46	164.81	145.03	136.37
Литванија	43.11	43.11	39.21	40.24	42.13	50.49	59.91	71.50	70.98	83.90	82.92	77.45	75.38
Малта	195.97	178.35	191.26	218.94	259.51	356.60	405.22	497.20	540.80	500.83	515.28	500.89	504.90
Пољска	38.66	36.80	40.30	47.59	42.04	44.09	46.58	48.43	56.83	59.40	66.36	72.30	71.07
Румунија	-	-	37.32	37.21	34.53	39.38	40.45	50.90	56.05	68.55	75.67	77.17	75.16
Словачка	-	-	-	-	-	-	-	-	-	74.09	75.77	77.89	75.66
Словенија	-	-	-	-	56.36	71.34	77.51	100.55	105.34	113.83	114.76	110.93	115.66

Извор: European Central Bank (2013) <http://sdw.ecb.europa.eu/browseSelection.do?type=series&q=gross+external+debt&node> (приступ 28. 10. 2013)

Табела 20. УКУПАН СПОЉНИ ДУГ (МИЛИОНИ ЕВРА), ЕУ И ИСТОЧНЕ ЗЕМЉЕ ЧЛАНИЦЕ, НА КРАЈУ ЧЕТВРТОГ ТРОМЕСЕЧЈА У ГОДИНИ, 2000–2012.

Држава/Година	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Бугарска	-	-	-	10.634	12.561	15.504	20.691	29.017	37.247	37.817	37.027	36.295	37.636
Кипар	-	-	-	-	-	-	41.008	51.919	76.760	91.705	85.618	83.711	79.469
Република Чешка	-	-	-	-	-	43.132	48.684	59.219	69.474	72.907	85.167	88.436	92.114
Естонија	-	-	-	5.604	7.459	9.672	12.945	17.406	19.025	17.205	16.420	15.250	16.622
Мађарска	32.564	37.562	38.496	45.994	59.775	71.730	86.864	103.833	122.566	137.332	138.741	131.184	123.724
Летонија	5.218	5.982	5.945	6.671	7.687	10.586	14.442	20.547	23.009	22.363	22.976	23.976	24.830
Литванија	5.061	6.389	6.814	7.561	9.943	12.929	18.275	27.081	29.533	28.831	29.700	29.598	30.334
Малта	8.586	8.019	8.899	10.157	12.120	17.585	21.123	27.785	32.066	29.956	33.005	33.648	35.189
Пољска	74.757	82.081	81.029	85.339	95.167	112.312	128.875	158.599	174.527	194.570	236.478	247.826	278.269
Румунија	-	-	16.146	17.851	21.682	30.920	41.198	58.696	71.713	81.089	92.980	99.376	99.356
Словачка	-	-	-	-	15.343	20.497	24.068	34.783	39.234	40.318	40.723	40.100	40.849
Словенија	-	-	-	-	-	-	-	-	-	46.527	49.910	53.828	54.067

Извор: European Central Bank (2014) <http://sdw.ecb.europa.eu/browseSelection.do?type=series&q=gross+external+debit&node> (приступ 20. 3. 2014)

Табела 21. УПОРЕДНИ ПРЕГЛЕД ГОДИШЊЕГ РАСТА СПОЉНОГ ДУГА И БДП, У ПРОЦЕНТИМА (ИЗРАЧУНАТО НА ОСНОВУ ТАБЕЛА 19 И 20))

Држава/Година	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Бугарска	Дуг	-	-	-	18.1	23.4	33.5	40.2	28.4	1.5	-2.1	-2.0	3.7
	БДП	5.7	4.2	4.7	5.5	6.4	6.5	6.4	6.2	-5.5	0.4	1.8	0.8
Кипар	Дуг	-	-	-	-	-	-	26.6	47.9	19.5	-6.6	-2.2	-5.1
	БДП	5.0	4.0	2.1	1.9	4.2	3.9	4.1	3.6	-1.9	1.3	0.5	-2.4
Република Чешка	Дуг	-	-	-	-	-	12.9	21.6	17.3	4.9	16.8	3.8	4.2
	БДП	4.2	3.1	2.1	3.8	4.7	6.8	7.0	3.1	-4.5	2.5	1.8	-1.2
Естонија	Дуг	-	-	-	-	33.1	29.7	33.8	9.3	-9.6	-4.6	-7.1	9.0
	БДП	9.7	6.3	6.6	7.8	6.3	8.9	10.1	-4.2	-14.1	2.6	9.6	3.9
Мађарска	Дуг	-	15.3	2.5	19.5	30.0	20.0	19.5	18.0	12.0	1.0	-5.4	-5.7
	БДП	4.2	3.7	4.5	3.9	4.8	4.0	3.9	0.9	-6.8	1.3	1.6	-1.7
Литванија	Дуг	-	14.6	-0.6	12.2	15.2	37.7	36.4	42.3	-2.8	2.7	4.3	3.6
	БДП	3.6	6.7	6.8	10.3	7.4	7.8	7.8	2.9	-14.8	1.5	5.9	3.7
Летонија	Дуг	-	26.2	6.6	11.0	31.5	30.0	41.3	9.0	-2.4	3.0	-0.3	2.5
	БДП	5.7	7.3	7.2	7.6	8.9	10.1	11.2	-3.3	-17.7	-0.9	5.5	5.5
Малта	Дуг	-	-6.6	11.0	14.1	19.3	45.1	20.1	15.4	-6.6	10.2	2.0	4.6
	БДП	-	0.0	2.4	0.7	-0.3	3.6	2.6	4.1	-2.8	4.0	1.6	0.8
Пољска	Дуг	-	9.8	-1.3	5.3	11.5	18.0	14.7	10.0	11.5	21.5	4.8	12.3
	БДП	4.3	1.2	1.4	3.9	5.3	3.6	6.2	5.1	1.6	3.9	4.5	1.9
Румунија	Дуг	-	-	-	10.6	21.5	42.6	33.2	22.2	13.1	14.7	6.9	0.0
	БДП	2.4	5.7	5.1	5.2	8.5	4.2	7.9	7.3	-6.6	-1.1	2.2	0.7
Словенија	Дуг	-	-	-	-	-	33.6	17.4	12.8	2.8	1.0	-1.5	1.9
	БДП	4.3	2.9	3.8	2.9	4.4	4.0	5.8	3.4	-7.9	1.3	0.7	-2.5
Словачка	Дуг	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7.3	7.8	0.4
	БДП	1.4	3.5	4.6	4.8	5.1	6.7	8.3	5.8	-4.9	4.4	3.2	2.0

ЛИТЕРАТУРА

- Вечерње новости 2014а → Колико трају приступни преговори с ЕУ?, *Вечерње новости*, 3. 5. 2014.
- Вечерње новости 2014б → Јурица Керблер: Јоже Менцингер – Југословенски синдром тресе ЕУ, *Вечерње новости*, 3. 5. 2014.
- Јовановић, Мирослав. Образовањем привући иностране улагаче, а не субвенцијама, *Нова српска политичка мисао*, 4. 8. 2010. <http://www.nspm.rs/ekonomska-politika/obrazovanjem-privuci-inostrane-ulagace-a-ne-subvencijama.html>
- Јовановић, Мирослав. Пинокио објашњава привлачење страних улагача у Србију? *Нова српска политичка мисао*, 2. 5. 2012. <http://www.nspm.rs/ekonomska-politika/pinokio-objasnjava-privlacenje-stranih-ulagaca-u-srbiju.html>
- Јовановић, Мирослав. Инвеститори воле образоване, *Политика*, 3. 8. 2010. <http://www.politika.rs/rubrike/ostali-komentari/144538.sr.html>
- Јовановић, Мирослав и Јелена Дамњановић Симић, Европска (де)индустријализација Србије, *Нова српска политичка мисао*, 27. 10. 2013. <http://www.nspm.rs/ekonomska-politika/evropska-deindustrijalizacija-srbije.html>
- Јовановић, Мирослав. Да ли вреди пружати стимулације улагачима из иностранства?, *Нова српска политичка мисао*, 15. 7. 2010. <http://www.nspm.rs/ekonomska-politika/da-li-vredi-pruzati-stimulacije-ulagacima-iz-inostranstva-q.html>
- Јовановић, Мирослав. Да ли је „депортација“ у мрзоволну Европску унију награда или казна за Србију?, *Нова српска политичка мисао*, 26. 2. 2012. <http://www.nspm.rs/ekonomska-politika/da-li-je-deportacija-u-mrzovoljnu-eu-nagrada-ili-kazna-za-srbiju-q.html>
- Baldwin, Richard. A domino theory of regionalism, in: *Expanding Membership of the European Union* (eds. R. Baldwin, P. Haaparanta and J. Kiander). Cambridge UP, Cambridge 1995, pp. 25–48.
- Counterpunch 2014 → Z. Grossman, Ukraine: the enemy of your enemy is not always your friend, *Counterpunch*, March 11, 2014)
- Economist 2014 → The gates are open, *The Economist*, 4 January 2014.
- EurActiv 2013 → France unveils €3.5 billion plan for third industrial revolution, *EurActiv*, 16. 9. 2013. <http://www.euractiv.com/innovation-enterprise/35-plan-third-industrial-revolution-news-530438>
- EurActiv 2014 → EU matches Putin's €11 billion financial offer to Ukraine, *EurActiv*, 6 March 2014.
- Financial Times 2011. → S. Pignal, Spain to curb flow of Romanian workers, *Financial Times*, 11 August 2011.
- Financial Times 2013. → N. Buckley, Cool reception on arrival; Croatia, *Financial Times*, 26 June 2013.
- Jovanović, Miroslav. *The Economics of European Integration*. Edward Elgar, Cheltenham 2013.
- Jovanović, Miroslav. Was European integration nice while it lasted, *Journal of Economic Integration*, 2013, pp. 1–36.

- Jovanović, Miroslav and Jelena Damnjanović, Geopolitics of the European Union: Are steps backward the way forward? *Economia Internazionale/International Economics*, vol. LXVI, November 2013, pp. 455–482. http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2395169
- Lipsey, R. G., and M. Smith. Multilateral versus regional trading arrangements: substitutes or complements? in (ed. M. Jovanović) *International Handbook on the Economics of Integration: General Issues and Regional Groups*. Edward Elgar, Cheltenham 2011, pp. 90–120.
- Mansfield, E. and E. Reinhardt. Multilateral determinants of regionalism: the effects of GATT/ WTO on the formation of preferential trading arrangements, *International Organisation*, 2003, pp. 829–62.
- Stiglitz, Joseph; J. Lin and C. Monga, The Rejuvenation of Industrial Policy, The World Bank, *Policy Research Working Paper* No 6628, September 2013.
- Morita, Akio. Partnering for competitiveness: the role of Japanese business, *Harvard Business Review* (May–June 1992), pp. 76–83.

ECONOMIC EFFECTS OF EUROPEAN UNION ENLARGEMENT
ON ITS EASTERN MEMBER COUNTRIES 2000–2012

MIROSLAV N. JOVANOVIĆ

University of Geneva, Global Studies Institute, Geneva, Switzerland
miroslav.jovanovic@unige.ch ; miroslavjovanovic@hotmail.com

JELENA DAMNJANOVIĆ SIMIĆ

Novi Sad School of Business, Novi Sad, Serbia
jelenaschoolofbusiness@gmail.com ; jsimic75@gmail.com

SUMMARY: The European Union (EU) has a splendid record concerning enlargement. Judging by the number of EU member countries, enlargement has been the most successful EU policy ever. Nevertheless, the economic side of its eastern enlargement has been a hybrid bag of effects for the EU's eastern countries. Membership in the EU is not a tide that lifts all boats. This primer provides data for the period 2000–2012, which show that economic growth, expansion of trade and increase in foreign direct investment to the east of the EU are obvious successes and gains for the 'new' EU countries. The eastern countries are modernising, but there is a cost: an incredible acceleration in domestic and foreign debt which has financed these successes. The danger is that this debt burden may partly suffocate the newly attained economic vigour in the EU's east, especially at a time when there are serious concerns about the future of the eurozone and the EU.

KEYWORDS: enlargement, old and new EU countries, debt, mixed blessing

СКРАЋЕНИЦЕ

ААС = Академија архитектуре Србије	ЈАЗУ (JAZU) = Југославенска академија знаности и умјетности, Зг
АгроФ = Агрономски факултет	МНЗЖС = Министарства науке и заштите животне средине
АЕН = Академија економских наука	МНТР = (Савезно) министарство науке и технолошког развоја
АИНС = Академија инжењерских наука Србије	МОО = Међуодељењски одбор
АМН = Академија медицинских наука	МОР = Међународна организација рада
ББА = Београдска банкарска академија	МПНТР = Министарство просвете, науке и технолошког развоја
Бг = Београд	МС = Матица српска
БЈРМ = Бивша Југословенска Република Македонија	МТУ = Мегатренд Универзитет
БППШ = Београдска пословна школа	НБЈ = Народна банка Југославије
БХФ = Бошњачко-хрватска Федерација (Федерација Босне и Херцеговине)	НБС = Народна банка Србије
Вел. = Велика (Британија)	НВ = Научно веће
ВПШ = Виша пословна школа	НВО = невладина организација
ГеФ = Географски факултет	НДЕ = Научно друштво економиста
ГИ = Географски институт	НДС = Научно друштво Србије
гим. = гимназија	ННВ = Наставно-научно веће
гл. = главни	НСЗ = Национална служба за запошљавање
ГрФ = Грађевински факултет	одг. = одговорни
ДАЕЈ = Друштво агроекономиста Југославије	ОШ = основна школа
ДАЕС = Друштво агроекономиста Србије	ПК = Привредна комора
ДЕБ = Друштво економиста Београда	ПКЈ = Привредна комора Југославије
дир. = директор	ПМФ = Природно-математички факултет
ДПС = Друштво психолога Србије	ПољФ = Пољопривредни факултет
ДСС = Демократска странка Србије	ПР = паблик релешн (public relation)
ЕААЕ = Европска асоцијација агроекономиста	ПЦКСКЈ = Председништво Централног комитета Савеза комуниста Југославије
ЕИ = Економски институт	ПШ за ПР = Пословна школа за ПР
екон. = економски, -а, -о	РАН = Руска академије наука
ЕТФ = Електротехнички факултет	ред. = редовни
ЕУ = Европска унија	РЗПП = Републички завод за привредно планирање
ЕФ = Економски факултет	РЗР = Републички завод за развој, Бг
ЕЦМР = Европски центар за мир и развој, Бг	РС = Република Србија
Зг = Загреб	РСрп = Република Српска
ЗИТ = Завод за истраживања тржишта, Бг	РФ = Руска Федерација
ЗМСДН = Зборник Матице српске за друштвене науке	РХ = Република Хрватска
ЗМСЛУ = Зборник Матице српске за ликовне уметности	РЦ = рачунарски центар
ИАУС = Институт за архитектуру и урбанизам Србије, Бг	САЗУ (SAZU) = Словеначка академија наука и уметности (Slovenska akademija znanosti in umetnosti)
ИДН = Институт друштвених наука, Бг	САНУ = Српска академија наука и уметности
ИЕН = Институт економских наука, Бг	САС = Савез архитеката Србије
ИЕП = Институт за економику пољопривреде, Бг	СБ = Светска банка
ИЕС = Институт за европске студије, Бг	СД = Спортско друштво
изд. = издање	СЕС = Савез економиста Србије
ИКСИ = Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Бг	СЕСРЈ = Савез економиста СРЈ
ИМПП = Институт за међународну политику и привреду, Бг	СЗДП = Савезни завод за друштвено планирање
ИО = Извршни одбор	СИВ = Савезно извршно веће
ИП = издавачко предузеће	СИТЈ = Савеза инжењера и техничара Југославије
ИПИ = Институт за педагошка истраживања, Бг	СКА = Српска краљевска академија
ИПС = Институт за политичке студије, Бг	СКЗ = Српска књижевна задруга

СКЦ = Студентски културни центар, Бг
 СЛД = Српско лекарско друштво
 СМИ = средстава масовних информација
 СПЦ = Српска Православна Црква
 СРЈ = Савезна Република Југославија
 СтомФ = Стоматолошки факултет
 СУД = Српско учено друштво
 СФРЈ = Социјалистичка Федеративна Република
 Југославија
 ТМФ = Технолошко-металуршки факултет
 ТФ = Технички факултет
 УБ = Универзитет у Београду
 УБК = Универзитет Браћа Карић
 УЛУПУДС = Удружење ликовних уметника
 примењених уметника и дизајна Србије
 УНС = Удружења новинара Србије
 УО = Управни одбор
 ур. = уредник
 УУ = Универзитет уметности, Бг
 УУС = Удружење урбаниста Србије
 ФК = Фудбалски клуб
 ФКМ = Факултет за културу и медије, Бг
 ФОБ = Факултет за одбрану и безбедност
 ФОН = Факултет организационих наука, Бг
 ФПС = Факултет за пословне студије МТУ
 ФПУ = Факултет примењених уметности УУ
 ФСС = Фудбалски савез Србије
 ФТН = Факултет техничких наука
 ФФК = Факултет за физичку културу
 ЦГ = Црна Гора
 ЦЕИ = Центар за економска истраживања ИДН

Bg = Belgrade
 CEASA = Central European Academy of Sciences
 and Arts (Централно европска академија
 наука и уметности)
 EADI = European Association of Development
 Institutes (Европско удружења института
 за развој)
 ECPD = European Center for Peace and
 Development, Bg
 EHES = École des Hautes Études en Sciences
 Sociales (Универзитет друштвених наука у
 Паризу)
 IRA = International Research Association
 (Међународна асоцијација за
 истраживања)
 LSE = London School of Economics
 MIT = Massachusetts Institute of Technology
 OECD = Organisation for Economic Co-operation
 and Development (Организација за
 привредну сарадњу и развој)
 transl. = translated, translation
 WEA = World Economics Association (Светска
 асоцијација за економске науке)

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд